

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 11'2017

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328 (економічні науки), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 27 від 16 листопада 2017 року) та Вченою Радою Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

(Протокол № 43 від 21 листопада 2017 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 21.11.2017

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої
справи

© "Аналітик", 2017
© "Економіка. Фінанси. Право",
2017

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Даций Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, професор кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бондар Валерій Петрович, професор кафедри аудиту КНЕУ, директор аудиторської фірми "HLB UKRAINE", член Аудиторської палати України

Величко Олена Георгіївна, Радник Першого віце-прем'єр міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України, член Аудиторської палати України

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Кашитанова Ірина Олександрівна, Генеральний директор АФ "ПКФ Аудит-фінанси", член Аудиторської палати України

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Потішняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Редько Олександр Юрійович, д.е.н., перший проректор з науково-педагогічної роботи, професор, академік НАСОН, член Аудиторської палати України

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Ткаченко Сергій Анатолійович, к.е.н., доцент, виконуючий обов'язки ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Технічний редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

Випусковий редактор:

Туманян Анна Оганесівна

ЗМІСТ

А.О. БЛИЗНЮК. Ефективність та раціональність прийняття інвестиційних рішень	4
Т.Л. ЧОРНА. Проблеми виконання рішень іноземних судів в Україні	6
Т.В. ГІЛЬОРМЕ, В.Є. ДАНИЛОВА. Удосконалення організації обліку основних засобів на промисловому підприємстві	11
М.Б. ГУПАЛОВСЬКА. Роль фінансового контролю у пенсійній системі України	14
Г.В. ПОЯСНИК. Мотивація персоналу на промислових підприємствах в умовах кризи	17
О.М. ШЕРШЕНЮК. Проблема трансформації гендерного аспекта безробіття в Україні	19
Д.М. СКИБЮК. Необхідність впровадження системи фінансового контролінгу в банку	22
Н.В. СМІРНОВА. Модель побудови техноорієнтованої економіки	27
В.Б. СМОЛІНСЬКИЙ, С.Д. СМОЛІНСЬКА. Напрями вдосконалення фінансово-кредитного регулювання розвитку малого підприємництва на державному рівні	30
М.В. ВОДОП'ЯН. Теоретичні аспекти визначення ефективності впровадження технічних пропозицій з енергозбереження	33
Я.В. ВОЛКОВСЬКА. Формування моделі стратегічної карти підприємств готельно-ресторанного комплексу	36
О.М. БОНДАРЕНКО, М.М. ІЗМАЙЛОВА. Методичні підходи до аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, як об'єкту оборотних активів підприємства	39

АНОТАЦІЇ, КОМЕНТАРІ, КОНСУЛЬТАЦІЇ

А. ТУМАНЯН. Обережно – плагіат!	42
А. ТУМАНЯН. Як орендарю захистити в суді право на поновлення договору оренди земельної ділянки?	47
А. ТУМАНЯН. Ухилення власників від реєстрації договору оренди землі: як обійти законодавство	48

БЛИЗНЮК

Андрій Олександрович
basket1979@ukr.net

УДК 330.3

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА РАЦІОНАЛЬНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ
ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬEFFECTIVENESS AND RATIONALITY OF INVESTMENT DECISIONS'
ACCEPTANCE

к.е.н., доцент, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет

Будь-яке підприємство та організація ставить певні цілі своєї діяльності, ефективно досягнення яких можливе за рахунок таких управлінських дій та рішень, які розробляються та обґрунтовано реалізуються в рамках конкретної організації. Плануючи діяльність підприємства або організації,

менеджери визначають цілі, засоби їх реалізації і ресурси, які необхідні для їх здійснення.

Любое предприятие и организация ставит определенные цели своей деятельности, эффективное достижение которых возможно за счет таких управленческих действий и решений, которые разрабатываются и обоснованно реализуются в рамках конкретной организации. Планируя деятельность предприятия или организации, менеджеры определяют цели, средства их реализации и ресурсы, необходимые для их осуществления.

Every company and organization puts certain objectives of its activities, the effective attainment of which is possible due to such administrative actions and decisions, which are developed and reasonably implemented within the framework of your organization. Planning activities of the company or organization, managers define the objectives, the means of their implementation and the resources required to implement them.

Ключові слова: організація, підприємство, інвестиційні рішення, капітал, прибуток

Ключевые слова: организация, предприятие, инвестиционные решения, капитал, прибыль

Keywords: organization, enterprise, investment decisions, capital, profit

ВСТУП

Прийняття рішень, так як і обмін інформацією, являється складовою кожної управлінської діяльності. Тому в необхідності прийняття рішень – складних і простих, важливих і другорядних – полягає суть процесу управління.

Прийняття управлінських рішень – визначальний процес управлінської діяльності, тощо що він створює напрямки діяльності підприємства та окремих її працівників. Робота з прийняття управлінських рішень потребує від менеджерів високого рівня компетентності, значних затрат часу, енергії, досвіду.

Вона передбачає також високий рівень відповідальності, оскільки для здійснення прийнятих рішень у житті необхідно забезпечити ефективну та злагоджену роботу всього організаційного механізму.

МЕТА РОБОТИ

Висвітлити сутність інвестиційних рішень та їх класифікацію, доцільність прийняття того чи іншого інвестиційного рішення та ступінь відповідальності за прийняття інвестиційного проекту у рамках того чи іншого напрямку.

Аналіз останніх досліджень

Питання раціональності вибору інвестиційних рішень розглянуті в працях багатьох авторів, таких як Гайдис Н.М., Гойко А.Ф., Гранатуров В.М., Дука А.П., Майорова Т.В., Мойсеєнко І.П., Старостіна А.О., Кравченко В.А., Федоренко В.Г.

Однак проблема аргументованості прийняття якісних інвестиційних рішень стає все більш гострою

та потребує детальнішого вивчення, тому що вітчизняна література даної проблеми обмежується лише переліком серії критеріїв, без логічного обґрунтування їх використання організацією при аналізуванні конкретних інвестиційних проектів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ефективна діяльність підприємства в умовах ринкової економіки вимагає зміцнення і розширення конкурентної позиції. Підвищити конкурентоспроможність виготовленої продукції та вдосконалити виробництво можливо тільки у випадку залучення необхідного обсягу інвестицій. При фінансуванні інвестицій основну увагу спрямовують на оцінку інвестиційного вибору за умови існування припущення, що використання теоретично коректних методів безпосередньо призводить до оптимального інвестиційного вибору і, таким чином, максимізує прибуток підприємства.

Вітчизняні підприємства відчувають гостру нестачу у інвестиційних ресурсів для забезпечення сталого економічного зростання. Інвестиційні рішення на підприємстві фінансуються здебільше за власні кошти підприємства. Обмеженість таких коштів є очевидною, тому тільки раціональне їх використання завдяки прийняттю оптимальних інвестиційних рішень дасть змогу вітчизняним підприємствам забезпечити стійку життєдіяльність.

Вітчизняні інвестори, приймаючи рішення, через недостатню некомпетентність спираються переважно на попередній досвід, але є й деякі інвестори, що можуть провести системне обґрунтування інвестицій-

них рішень. Вибір інвестиційного рішення з множини альтернативних рішень полягає у пошуку найкращої для даного підприємства альтернативи. З впевненістю можна сказати, що при оцінці інвестиційних проектів для інвестора найбільш важливими є лише два показники: очікувана ставка дохідності і ступінь ризику.

Практично всі дослідники поділяють інвестиційний процес на три етапи:

- передінвестиційну стадію, в процесі якої розробляються варіанти альтернативних інвестиційних рішень, проводиться їх оцінка і приймається до реалізації конкретний їх варіант;
- інвестиційну стадію, у процесі якої здійснюється безпосередня реалізація ухваленого інвестиційного рішення;
- постінвестиційну стадію, у процесі якої забезпечується контроль за досягненням передбачених параметрів інвестиційних рішень у процесі експлуатації об'єкта інвестування [2, 5, 6].

Основу передінвестиційної стадії становить підготовка інвестиційного проекту. Інвестиційний проект є комплексом взаємозалежних заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей в умовах обмежених фінансових, часових та інших ресурсів [1].

Щоб з альтернативи інвестиційних проектів вибрати ті, котрі є найбільш ефективними з погляду на інвестиційні цілі, необхідно ретельно їх проаналізувати. Це допоможе зрозуміти, наскільки ситуація сприятлива для інвестування й визначити її основні чинники, що детермінують зазначену ситуацію. В економічній літературі розрізняють такі типи фінансової стійкості:

- абсолютно стійкий фінансовий стан, при якому сума власних оборотних засобів перевищує або дорівнює розміру запасів і затрат підприємства;
- нормально стійкий фінансовий стан, який характеризується недостаткою власних коштів на підприємстві, в зв'язку з чим воно немає змоги покрити всі свої запаси та витрати, однак незважаючи на це, загальна сума його власних коштів разом з довгостроковими зобов'язаннями є не меншою, а то і більшою, ніж величина запасів та витрат;
- нестійка (передкризова) фінансова стійкість підприємства, для якої характерним є дефіцит власних коштів і довгострокових зобов'язань для покриття своїх запасів та витрат, хоча, при додатковому залученні до власних коштів і довгострокових зобов'язань ще й короткострокових зобов'язань – підприємство матиме змогу це зробити;
- кризова фінансова стійкість передбачає таку ситуацію, при якій підприємство не зможе покрити свої запаси і витрати, використовуючи як власні кошти, так і довгострокові та короткострокові зобов'язання [3].

Прийняття інвестиційних рішень ускладнене багатьма факторами. Незважаючи на це, всі рішення можна класифікувати наступним чином:

Ступінь відповідальності за прийняття інвестиційного проекту у рамках того чи іншого напрямку різна. Так, якщо мова йде про заміну наявних виробничих потужностей, рішення може бути прийнято

достатньо безболісно, оскільки керівництво підприємства чітко уявляє собі, у якому обсязі і з якими характеристиками необхідні нові основні засоби. Завдання ускладнюється, якщо мова йде про інвестиції, пов'язані з поширенням основної діяльності, оскільки у цьому випадку необхідно урахувати ряд нових факторів: можливість зміни позиції фірми на ринку товарів, доступність додаткових обсягів матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, можливість освоєння нових ринків тощо.

В загальному випадку вибір інвестиційного проекту є компромісом між намаганням отримати прибуток і врахуванням його реалістичності, а всі учасники проекту зацікавлені в уникненні можливості повного його провалу. Тому без врахування чиннику ризику на всіх етапах реалізації інвестиційних проектів просто не обійтися. Кожне конкретне підприємство повинно працювати таким чином, щоб згладжувати деструктивний вплив інвестиційного ризику, і використовувати при цьому виникаючі сприятливі можливості. При прийнятті інвестиційного рішення підприємство повинно керуватися такими основними принципами:

- не має сенсу ризикувати більше, ніж це може дозволити власний капітал;
- необхідно думати про наслідки ризику;
- не можна ризикувати більшим заради меншого [4].

ВИСНОВКИ

Ефективна діяльність підприємства в умовах ринкової економіки вимагає зміцнення і розширення конкурентної позиції. Підвищити конкурентоспроможність виготовленої продукції та вдосконалити виробництво можливо тільки у випадку залучення необхідного обсягу інвестицій. При фінансуванні інвестицій основну увагу спрямовують на оцінку інвестиційного вибору за умови існування припущення, що використання теоретично коректних методів безпосередньо призводить до оптимального інвестиційного вибору і, таким чином, максимізує прибуток підприємства.

Список використаних джерел

1. Азарова А.О. Оцінка ефективності інвестиційних проектів [Текст] / А.О. Азарова, Д.М. Бершов // Фінанси України. – 2004. – №9. – С. 52-56.
2. Гайдис Н.М. Інвестування [Текст] / Гайдис Н.М. – Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2002. – 271 с.
3. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації [Текст] / Гойко А.Ф. – К: ВІРА-Р, 1999. – 320 с.
4. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения [Текст]: учебное пособие / Гранатуров В.М. – М.: Дело и Сервис, 2002. – 230 с.
5. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування [Текст] / Дука А.П. – К.: Каравела, 2007. – 424 с.
6. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність [Текст] / Майорова Т.В. – К.: ЦУЛ, 2004. – 376 с.

ЧОРНА

Тетяна Леонідівна
chorna_@mail.ru

УДК 341.64:347.9(477)

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

THE PROBLEMS OF ENFORCEMENT OF FOREIGN JUDGMENTS IN UKRAINE

*магістр, асистент Київський
національний університет
культури і мистецтв*

Розкрито зміст інституту виконання рішень іноземних судів в Україні. Проаналізовано міжнародно-правове закріплення процедури виконання рішень іноземних судів в Україні. Визначені особливості законодавчого регулювання процедури виконання таких рішень в національному законодавстві України. Розкрито основні проблеми практичної реалізації процедури виконання рішень іноземних судів в Україні.

Раскрыто содержание института исполнения решений иностранных судов в Украине. Проанализированы международно-правовое закрепление процедуры исполнения решений иностранных судов в Украине. Определены особенности законодательного регулирования процедуры исполнения таких решений в национальном законодательстве Украины. Раскрыты основные проблемы практической реализации процедуры исполнения решений иностранных судов в Украине.

The content of the institute enforcement of foreign judgments in Ukraine was disclosed. Analysis of international legal procedures for securing enforcement of foreign judgments in Ukraine was done. Features of legal regulation of execution procedures such decisions in the national legislation of Ukraine were discovered. The basic problem of practical implementation procedures enforcement of foreign judgments in Ukraine were identified.

Ключові слова: виконавче провадження, рішення іноземних судів, міжнародний арбітраж, екзекватура, цивільний процес

Ключевые слова: исполнительное производство, решения иностранных судов, международный арбитраж, экзекватура, гражданский процесс

Keywords: execution, decisions of foreign courts, international arbitration, exequatur, civil process

ВСТУП

Інтеграція України у світове співтовариство, визнання нашої держави в якості повноцінного і повноправного партнера в міжнародних зносинах, розбудова демократичної держави – все це неможливе без створення належних умов для визнання і виконання рішень іноземних судів в Україні. Визнання юрисдикції і повноважень іноземного суду жодним чином не обмежує суверенні права нашої держави, але демонструє високий рівень демократизації суспільних процесів та сприйняття системи демократичних цінностей. Разом з тим слід чітко розуміти, що виконання рішень іноземних судів в Україні пов'язано із низкою процедурних аспектів реалізації яких спрямована на створення належної системи нормативно-правового та організаційного забезпечення власне процесу виконання рішень іноземних судів. Все це потребує не лише узгодження суто нормативних аспектів, але в багатьох випадках й доктринальних. Україна проявляє активну позицію щодо питання виконання рішень іноземних судів, але врегулювання низки проблем, об'єктивно пов'язаних із цим процесом потребує цілого комплексу заходів і міжнародно-

правового характеру, і правозастосовчого, не кажучи вже і власне про праворегулюючі.

Ступінь наукової розробки теми

Проблематика пошуку шляхів підвищення ефективності практичної реалізації інституту виконання рішень іноземних судів в Україні знайшла своє відображення в працях багатьох вітчизняних вчених, зокрема таких як Р. Губань, В.М. Гайворонський, В.П. Душман, Т.Я. Фортуна, М.М. Ясинка та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є визначення основних проблем в сфері виконання рішень іноземних судів в Україні та пошуку шляхів їх можливого подолання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виконання рішень іноземних судів в Україні є специфічним правовим інститутом, який притаманний декільком галузям права. Безумовно провідне місце він займає в системі виконавчого права, але регулюється і нормами цивільно-процесуальними процесу і навіть нормами кримінально-процесуальними.

Насправді ж інститут виконання рішень іноземних судів є надзвичайно спірним і проблемним інститутом в національній доктрині права. По-перше, через те, що досить складно визначитися із галузевою його приналежністю. Його витоками є міжнародне право, але свого поширення він набув переважно в цивільному процесі та міжнародному комерційному арбітражу. Розглядаючи через призму виконання міжнародних угод науковці наділили аналізований нами правовий інститут низкою принципів, провідне місце серед яких займає принцип взаємності. Але цей принцип означає те, що виконання, як специфічна процедура по відношенню до рішення суду, здійснюється без врахування іншого міжнародно-правового або процесуально-правового інституту – визнання рішення іноземного суду судами вітчизняної системи судоустрою. Це породжує іншу надзвичайно актуальну і складну для однозначного вирішення проблему – в якому порядку має відбуватися визнання рішень іноземних судів в тих галузях та сферах, які відносяться для різних систем і галузей права в країні суд якої виніс рішення і в Україні [9].

Нами уявляється дещо невиправданим той факт, що інститут виконання рішення іноземного суду нерозривно слідує із інститутом визнання такого рішення. Але вітчизняний законодавець саме в такий спосіб їх пов'язав створивши фактично похідний характер виконання від власне визнання, і це враховуючи той факт, що таке рішення вже винесене, правовий конфлікт розв'язаний, а Україна має певні міжнародно-правові зобов'язання в сфері юстиції.

В свою чергу, як зазначає В.М. Гайворонський визнання та виконання судового рішення це абсолютні процесуальні аспекти реалізації юрисдикції одного суду на території держави, де такий суд традиційно не має жодних юрисдикційних прав. Саме тому постала необхідність у розробці та доктринальному обґрунтуванні нового міжнародно-правового інституту – інституту екекватури (від лат. *exequatur*, що означає «нехай буде виконано»). Але з точки зору галузевої приналежності міжнародно-правова наука, як власне і національна правова доктрина остаточно не визначилися, що породжує низку специфічних проблем з точки зору порядку виконання та стягнення за виконавчими документами, а також межами виконання, що є різним для різних процесів і для різних суб'єктів виконавчого провадження [1].

Виконання рішення іноземного суду на території України – це специфічний процесуальний інститут, який передбачає застосування засобів примусового виконання судового рішення як такого, але в порядку чітко визначеному законодавством України враховуючи особливості суб'єкта, зо виніс таке рішення. Насправді ж особливості про які веде мову законодавець є не що іншим як запровадження інституту визнання судового рішення іноземного суду, а відтак постає логічне питання в рамках якого процесу таке визнання повинно відбуватися, особливо враховуючи той факт що саме виконання рішення іноземного суду в Україні тяжіє до цивільного процесу [8].

Сучасні науковці торкаючись питання виконання рішень іноземних судів розкривають його переважно

в контексті цивільно-процесуального порядку та в деяких випадках порядку виконання рішень міжнародного арбітражу, хоча насправді основний акцент при розробці цього міжнародно-правового інституту робився на виконання рішень в кримінальних справах. До речі згадку про кримінально-процесуальний аспект можна було знайти у визначенні «рішення іноземного суду», яке подавалося Законом України «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів», який втратив свою чинність після прийняття відповідних змін у виконавче законодавство.

Окремо звертає на себе увагу той факт, що національне законодавство не єдиний і не вичерпний масив норм, якими регулюється порядок виконання рішень іноземних судів. Справа в тому, що для національного законодавства будь-якої країни в цьому контексті існує певне підґрунтя, яке формується міжнародно-правовими угодами, конвенціями договорами, відповідно до яких визначаються загальні засади взаємодії держав в рамках відносин з приводу юстиції. В деяких випадках такі міжнародно-правові акти можуть бути достатніми, але інколи вони потребують деталізації, що і призводить до необхідності розробки нормативно-правових актів відповідними державними інституціями на національному рівні. Що стосується України, то нашою державою визнані, тобто підписані і ратифіковані наступні міжнародно-правові документи з приводу виконання рішень іноземних судів:

– Конвенція про визнання й виконання іноземних арбітражних рішень. Ця конвенція регулює відносини з приводу виконання саме арбітражних рішень. Якщо підходити виключно з критеріальних ознак, то безумовно міжнародні арбітражні інстанції не завжди є приналежними до тієї чи іншої держави, скоріше за все вони виступають в якості міжнародних, регіональних, або інших інституцій, що відносяться до певної організації країн. Але характер їх рішень з точки зору вітчизняної доктрина процесуального права повністю співвідноситься із характером рішень іноземних судів;

– Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж. Норми цієї конвенції, також стосуються відносин з приводу міжнародного комерційного арбітражу. Але у конкретно даному випадку ця конвенція носить регіональний характер, через що її важливість для України суттєво підвищується через інтеграційні прагнення та підписання асоціації про вільну торгівлю із ЄС;

– Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах. Ця конвенція є вихідною для формування інституту виконання рішень іноземних судів в Україні, оскільки саме вона ототожила даний інститут із іншим правовим інститутом – інститутом виконання судових рішень з іноземними елементами, який має цивільно-процесуальне походження. Відтак вітчизняна доктрина частіше за все відносини з приводу виконання рішень іноземних судів пов'язує із судовим процесом за участі іноземного елемента, що обумовлює низку специфічних рис та ознак.

– Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності. Дана

Угода регламентує порядок виконання рішень іноземних судових та арбітражних інстанцій, якими вирішуються господарські спори. Але при цьому звертає на себе увагу той факт, що сам Господарський процесуальний кодекс України не містить спеціального розділу чи параграфу, яким би регулювались відповідні відносини це суттєво підвищує значимість даної угоди, оскільки вона стає вихідною для регулювання відносин з приводу виконання рішень, якими розв'язуються господарсько-правові спори.

Що ж стосується вітчизняного законодавство, то питання виконання рішень іноземних судів регулюється одразу декількома законодавчими актами:

- Цивільним процесуальним кодексом України;
- Кримінальним процесуальним кодексом України;
- Законом України «Про міжнародне приватне право»;
- Законом України «Про виконавче провадження»;
- Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Але слід чітко уявити, що при виконанні рішень іноземних судів першочерговим є все таки ті зобов'язання, які Україна взяла на себе за міжнародними договорами, підписаними і ратифікованими Верховною Радою України, за якими передбачається виконання рішень іноземних судів в особливому порядку, не передбаченому законодавством України. При цьому слід зауважити і на те, що таких режимів виконання рішень іноземних судів може бути безліч, але це не означає, що всі вони повинні бути імplementовані в законодавство України, оскільки носять саме такий характер, який влаштовую обидві сторони що домовляються.

Звертаючись до норм вітчизняного законодавства можна побачити, що інститут виконання рішень іноземних судів представлений в різних законодавчих актах.

Так, відповідно до Закону України «Про міжнародне приватне право» в Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, що виникають з цивільних, трудових, сімейних та господарських правовідносин, вироки іноземних судів у кримінальних провадженнях у частині, що стосується відшкодування шкоди та заподіяних збитків, а також рішення іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, що набрали законної сили [6].

В свою чергу ст. 78 Закону України «Про виконавче провадження» передбачається, що рішення іноземних судів (судів іноземної держави, інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних чи господарських справ, іноземних чи міжнародних арбітражів) визнаються та виконуються в Україні відповідно до міжнародних договорів України, цього та інших законів України, якщо визнання та виконання таких рішень передбачено міжнародними договорами України або за принципом взаємності [5]

Більш розгорнуто аналізований нами інститут представлений в Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж», відповідно до ст. 35 якого арбітражне рішення, незалежно від того, в якій країні воно було винесено, визнається обов'язковим і при поданні до компетентного суду письмового клопотання виконується з урахуванням положень цієї статті та ст. 36. Сторона, що спирається на арбітражне рішення або порушує клопотання про його виконання, повинна подати оригінал належним чином засвідченого арбітражного рішення або належним чином засвідчену копію такого, а також оригінал арбітражної угоди, зазначеної в ст. 7, або належним чином засвідчену копію такої. Якщо арбітражне рішення або угода викладені іноземною мовою, сторона повинна подати належним чином засвідчений переклад цих документів на українську або російську мову [7].

Наведена вище норма Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» стосується виключно арбітражних спорів, та виключно порядку виконання рішень в сфері комерційних міжнародних відносин. За своїм змістом такі відносини можна порівняти із господарсько-правовими, а отже можна зазначити, що відносин з приводу виконання рішень стосуються і господарської сфери, хоча сам Господарський процесуальний кодекс такого інститут як виконання рішень іноземних судів не знає.

Регулювання процедури виконання рішень іноземного суду відбувається з поміж іншого і нормами ЦПК України. Але фактично, норма ст. 390 дублює положення Закону України «Про виконавче провадження» визначаючи, що рішення іноземного суду може виконуватися в Україні або якщо це передбачено міжнародними договорами, або якщо це передбачено вітчизняним законодавством.

Крім того, нормами саме ЦПК України регулюються і наступні аспекти процесу виконання рішення іноземного суду:

- строки пред'явлення рішення іноземного суду до примусового виконання (протягом трьох років з дня набрання ним законної сили, за винятком рішення про стягнення періодичних платежів, яке може бути пред'явлено до примусового виконання протягом усього строку проведення стягнення з погашенням заборгованості за останні три роки);
- вимоги до юрисдикційності судів що розглядають справи про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду;
- порядок подання клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду;
- вимоги до клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду (ім'я (найменування) особи, що подає клопотання, зазначення її місця проживання (перебування) або місцезнаходження; ім'я (найменування) боржника, зазначення його місця проживання (перебування), його місцезнаходження чи місцезнаходження його майна в Україні; мотиви подання клопотання) [10].

Звертає на себе увагу і ще одна особливість регулювання аналізованого нами аспекту відносин в сфер міжнародної юстиції за Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» - це визначення

підстав для відмови у визнанні або у виконанні арбітражного рішення. Таких випадків може бути лише два: на прохання боржника і у випадку якщо виконання арбітражного рішення суперечить нормам публічного права.

Але тут слід зауважити, що законодавець у відносинах з приводу виконання рішення міжнародного арбітражу визнає цілу низку підстав для звернення боржника із заявою про відмову у виконанні арбітражного рішення. Аналіз норм вказаного закону, свідчить, що за заявою боржника суд може відмовити у виконанні рішення міжнародної арбітражної інстанції у випадках, що порушують процесуальні права боржника: на справедливий суд, на захист своїх прав, на доступ до правосуддя (у випадку, якщо арбітражний суд відбувається на території недоступній відповідачу, або якщо вибрана не так арбітражна установа, яка передбачена договором між сторонами).

Таким чином, можна зробити важливий висновок, що національне законодавство виступає певним елементом захисту прав і свобод відповідача в міжнародному арбітражному процесі, оскільки в рамках такого процесу насправді інструментарій для захисту сторонами своїх прав є надзвичайно обмеженим.

Підтвердження даної тези можна також знайти і аналізуючи норми ЦПК України, але в кодексі йде мова не про підстави для відмови у виконанні судового рішення іноземного суду, а про підстави для задоволення клопотання про визнання рішення іноземного суду. Тобто вітчизняний законодавець встановлює суттєвий бар'єр у вигляді процедури визнання, для чого необхідно подати відповідне клопотання, тобто процесуальний документ встановленого зразка, змісту і форми. Наявність самого цього документа вже розширює можливості сторін для захисту своїх прав, але при цьому створює додаткові умови для зловживання правами для затягування процедури виконання рішення іноземного суду. Зокрема мова йде про реалізацію можливостей захисту своїх прав через суто формальні ознаки: визнання недійсним або таким що не відповідає вимогам самого клопотання про визнання рішення іноземного суду.

Подібними підставами зокрема може бути: недотримання строків подання такого клопотання, недотримання змісту, недотримання умов щодо повідомлення іншої сторони про подання такого клопотання тощо. Тобто суто процесуально процедура виконання судового рішення іноземного суду, може навіть не розпочатися, оскільки таке рішення не зможе дійти до виконавця через його невизнання з точки зору вітчизняного законодавства.

Тобто виконання рішення іноземного суду відповідно до ЦПК України відбувається на підставі рішення іноземного суду та ухвали про надання дозволу на його примусове виконання, що набрала законної сили. Отже підстав для відмови у безпосередньому виконанні рішення іноземного суду цивільно-процесуальне законодавство не передбачає, хоча суттєво ускладнює процедуру безпосереднього визнання такого рішення.

Підсумовуючи викладене вище можна прийти до низки висновків:

— по-перше, інститут виконання рішень іноземних судів походить від цивільно-правової доктрини, а тому в найбільшій мірі деталізується в цивільно-процесуальному законодавстві. І це не дивлячись на існування спеціального Закону України «Про виконавче провадження», який замість того щоб визначити особливості процедури виконання рішень іноземних судів в Україні відсилає до порядку встановленого в законодавстві, і як вбачається з подальшого аналізу нормативно-правового забезпечення в означеній сфері таким нормативним актом є ЦПК України;

— по-друге, інститут виконання рішень іноземних судів тісно пов'язаний із інститутом їх визнання. Хоча законодавець і розмежовує можливість визнання такого рішення без виконання і навіть виконання без власне визнання судами України, якщо це передбачене міжнародними договорами України;

— по-третє, встановлено, що інститут виконання рішення іноземних судів в Україні відсутній в господарсько-процесуальному законодавстві, хоча якщо аналізувати норми міжнародного арбітражного законодавства то слід звернути увагу на тому, що в арбітражному процесі виконання таких рішень присутнє. З огляду на це, доцільно доповнити Господарський процесуальний кодекс України відповідною главою «Визнання і виконання рішень іноземних судів в Україні»;

— по-четверте, аналіз практики безпосереднього виконання рішень іноземних судів в Україні демонструє, що українські судді в переважній більшості вимагають від сторін надання доказів того, що інша держава дотрималась принципу взаємності при розгляді та вирішенні спору, чого насправді законодавство вимагає як раз від українських суддів [1]. Насправді ж принцип взаємності в міжнародній практиці фактично ототожнюється із дзеркальним застосуванням норм судами іноземної країни за умови невиконання або неналежного виконання їх рішень в Україні;

— по-п'яте, існує ще одна надзвичайно важлива проблема в контексті виконання рішень іноземних судів в Україні, яка стосується ситуація коли предмет спору, вирішеного іноземним судом не є предметом спору виходячи із норм національного законодавства. Тобто маючи рішення іноземного суду і намагаючись його виконати в Україні сторони можуть зіткнутися із ситуацією, коли таке виконання неможливо оскільки саме рішення суду стосується розв'язання такої проблеми, розв'язання якої не передбачається за законодавством України.

Все це дає підстави стверджувати про необхідність подальшого удосконалення інституту виконання рішень іноземних судів в Україні, його більш ґрунтовне теоретичне опрацювання та приведення законодавства до єдиного знаменника в контексті визначення причин відмови у виконанні, а не лише у визнанні такого рішення.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. Так, на сьогодні в світі існує загалом три моделі виконання рішень іноземних

судів: видача екзекватури (визнання рішення і вже після цього його виконання); реєстрація рішення суду в спеціальний спосіб національними судами; формальну перевірку рішення суду і встановлення факту відсутності причин, які б свідчили про те що воно суперечить публічному порядку встановленому в державі. Україна тяжіє до третьої моделі, хоча сучасна правозастосовча практика демонструє прагнення судів, при виконанні рішень іноземних судів, користуватися правами в рамках моделі екзекватури.

Насправді ж визнання і виконання судового рішення іноземних судів в Україні це процеси взаємопов'язані і взаємозалежні як це демонструє зокрема цивільне законодавство, хоча виконавче законодавство як раз зауважує на можливості виконанні такого рішення без процедури визнання.

Крім того, законодавчий механізм регулювання порядку виконання рішень іноземних судів свідчить про те, що на сьогодні реалії такі, що в Україні легше буде визнати та виконати рішення арбітражної інстанції ніж суду іншої держави. Це свідчить і зміст норм ЦПК України, і зміст Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж». Все це вимагає не лише оптимізації законодавчих норм, але і пошуку єдино уніфікованої моделі виконання рішень іноземних судів в рамках всіх без винятку процесів: цивільного, господарського, кримінального тощо.

Список використаних джерел

1. Губань Р. Проблеми визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні / Р. Губань [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provazhennya/problemi-viznannya-ta-vikonannya-rishen-inozemnih-sudiv-v-ukrayini.html>
2. Гайворонський В.М. Вітчизняна модель арбітражного процесу / В.М. Гайворонський, В. Жушман // Право України. – 2000. – № 5. – С. 125–127.
3. Науково-практичний коментар до закону України про виконавче провадження [колектив авторів; за заг. ред. Чижмарь К.І.]. – К.: ЦУЛ. – 2017. – 296 с.
4. Особливості визнання та виконання рішень іноземних судів за законодавством України та Польщі / Т.Я. Фортуна // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2011. – Вип. 7. – С. 372-377.
5. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/>
6. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2709-15/para0352#o352>
7. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 № 4002-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4002-12/para0174#o174>
8. Харитонов Є.О. Цивільні правовідносини: моногр. / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova. 2-ге вид., перероб. і доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 456 с.
9. Цивільний процес України: підручник [за загальною ред. д.ю.н., доцента М.М. Ясинка]. – К.: Алерта, 2014. – 744 с.
10. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/paran2670#n2670>

ГІЛЬОРМЕ

Тетяна Вікторівна
gillyorme@i.ua

УДК 657.6

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА
ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

ДАНИЛОВА

Вікторія Євгенівна
vika-316@yandex.uaIMPROVEMENT OF THE ASSET
ACCOUNTING ORGANIZATION AT THE
INDUSTRIAL ENTERPRISEк.е.н., доцент, Дніпровський
національний університет
імені Олеся Гончарамагістрант, Дніпровський
національний університет
імені Олеся Гончара

У статті розглянуто системне дослідження, критична оцінка та розробка пропозицій щодо удосконалення теоретичних положень та діючої практики організації обліку основних засобів. В обліковій системі резерв забезпечення ремонту і поліпшення основних засобів з цільовими періодичними відрахуваннями коштів, які відносяться на витрати підприємства впродовж усього ремонтного циклу, доцільно формувати на окремому бухгалтерському рахунку.

В статье рассмотрены системное исследование, критическая оценка и разработка предложений по совершенствованию теоретических положений и действующей практики организации учета основных средств. В учетной системе резерв обеспечения ремонта и улучшения основных средств с целевыми периодическими отчислениями средств, относятся на расходы предприятия на протяжении всего ремонтного цикла, целесообразно формировать на отдельном бухгалтерском счете.

The paper provides suggestions with regard to the constituents of the provisions on repair and maintenance policy of industrial enterprises. It considers accounting aspects of creation of reserves for repair and maintenance support and modernization of fixed capital assets. Generating the internal report with regard to the results of realization of repair and maintenance policy enables to analyze and assess the efficiency of works for recovery (repairs) and improvement (modernization, reconstruction, extension, refitting, modification) of functional properties of fixed capital assets of an industrial enterprise.

Ключові слова: облік основних засобів, резерв забезпечення ремонту і поліпшення основних засобів

Ключевые слова: учет основных средств, резерв обеспечения ремонта и улучшения основных средств

Keywords: fixed assets accounting, reserves for repair and maintenance support and modernization of fixed capital assets, emergency repairs policy

ВСТУП

Суб'єкти господарювання незалежно від виду діяльності, форм власності і підпорядкованості, ведуть бухгалтерський облік майна і господарських операцій відповідно до чинного законодавства. Виробничо-господарська діяльність підприємств забезпечується всією сукупністю ресурсів: матеріальних, нематеріальних, трудових і фінансових, але основною діяльності промислового підприємства є саме основні засоби. Якісна облікова інформація щодо відтворення основних засобів, організаційно-аналітичне забезпечення та постійний контроль за їх ефективним використанням має велике значення в організації всього виробничого процесу [1]. Окремі теоретичні, методичні та практичні проблеми організації обліку основних засобів досліджено українськими вченими: А.Г. Загородній, Б. Ольчацька, Г.Г. Кірейцев, Н.І. Ладутько, Н.В. Довгалюк, Н.С. Стражева, С.В. Мочерний, Т.А. Бутинець та інші. Але окремі аспекти теорії, методики та організації обліку процесу експлуатації основних засобів є недостатньо розробленими і потребують подальших досліджень, спрямованих на їх удосконалення і розвиток з урахуванням організаційно-технологічних особливостей промислових під-

приємств.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є дослідження теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації щодо удосконалення організації обліку основних засобів на промисловому підприємстві.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. При проведенні дослідження використано спеціальні методи, а саме вибіркове дослідження (для виявлення їхньої відповідності вимогам стандартів), метод логічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

За рахунок низького рівня продуктивності праці в ремонтних майстернях знижується рівень продуктивності праці в цілому по промисловому підприємстві. Але внаслідок експлуатації основних засобів, вони фізично та морально зношуються, саме це зумовлює необхідність їх простого та розширеного відтворення (рис. 1) [2].

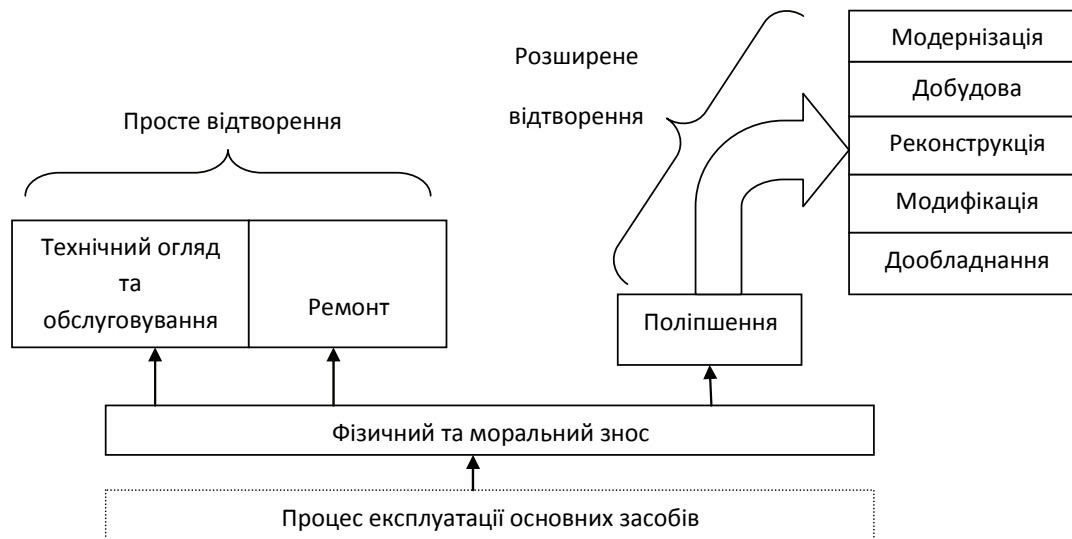

Рис. 1. Складові процеси експлуатації основних засобів як об'єкта обліку та аналізу

Для зменшення рівня зносу основних засобів пропонуємо ввести на промисловому підприємстві інспекційну систему технічного обслуговування і ремонту, при якій проведення ремонту буде здійснюватися не від строку експлуатації обладнання, а від фактичної потреби. У організації обліку пропонуємо формувати спеціальний резерв, до якого будуть періодично нараховувати кошти (відповідно до коефіцієнту зносу групи основних засобів). Ці суми потрібно відносити на поточні витрати підприємства впродовж усього ремонтного циклу, що забезпечить відновлення основних засобів та нагромадження коштів для проведення ремонтних робіт на підприємствах [3]. Шкалювання фіксованого відсотку нарахування у резерв забезпечення ремонту і поліпшення основних засобів можливо декількома шляхами [4], але на наш погляд, можливо відокремити два: відповідно до технічної документації строків експлуатації об'єкта основних засобів та експертної оцінки. Експертну оцінку здійснюють спеціалісти технічних та техно-

логічних служб підприємства, які можуть достовірно визначити термін використання того чи іншого об'єкта основних засобів, виходячи з виробничих потужностей. В обліковій системі резерв забезпечення ремонту і поліпшення основних засобів доцільно формувати на окремому рахунку. Так, для цього можна використати вільний субрахунок 479 до синтетичного рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» із назвою «Забезпечення відтворення основних засобів» у розрізі наступних рахунків аналітичного обліку: 4791 «Забезпечення ремонтів основних засобів», 4792 «Забезпечення поліпшення основних засобів» (рис. 2).

Запропонована методика формування резерву забезпечення ремонту і поліпшення основних засобів уможливіє контроль за використанням матеріальних та трудових ресурсів у процесі ремонтних робіт [5].

Рис. 2. Пропозиції щодо формування робочих рахунків з обліку відтворення основних засобів [авторська розробка]

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах господарювання на промислових підприємствах гостро постає проблема відсутності фінансових можливостей щодо відтворення основних засобів. Облік як функція управління підприємства забезпечує формування інформації щодо доцільності та ефективності здійснення ремонтних робіт на підприємствах. У організаційному аспекті необхідно складати внутрішній звіт щодо результатів реалізації ремонтної політики, який дозволить про-

аналізувати та оцінити ефективність робіт з відновлення (ремонт) і поліпшення (модернізації, реконструкції, добудови, дообладнання, модифікації) функціональних характеристик об'єктів основних засобів промислового підприємства. Перспективами подальших досліджень є розробка внутрішніх документів з обліку відтворення основних засобів, формування технічної карти резерву забезпечення ремонту і поліпшення основних засобів.

Список використаних джерел

1. Довгалюк Н.В. Ефективність використання та відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н.В. Довгалюк. – Житомир: Житомир. нац. агрокол. ун-т., 2010. – 20 с.
2. Бобровська В. Напрями вдосконалення системи обліку основних засобів / В. Бобровська // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – Ч.: Економічні науки. – 2013. – С. 216–219.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» від 24.12. 2004 р. № 817 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05>.
4. Ізмайлова О.О. Оцінка вартості та облік основних засобів при здійсненні робіт з поліпшення і ремонтів об'єктів [Електронний ресурс] / О.О. Ізмайлова // Вісник Криворізького національного університету. – 2011. – № 29. – Режим доступу: <http://knu.edu.ua/Files/V29verst/82.pdf>.
5. Гільорме Т.В. Методичні аспекти організації обліку основних засобів на промисловому підприємстві [Електронний ресурс] / Т.В. Гільорме, В.Є. Данилова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 17. – С.515-520. – Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/18-2017/18_2017.pdf

ГУПАЛОВСЬКА

Мирослава Богданівна
m.hupalovska@tneu.edu.uaк.е.н., доцент, Тернопільський
національний економічний
університет

УДК 35.087.43

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ
УКРАЇНИTHE ROLE OF FINANCIAL CONTROL IN THE PENSION SYSTEM OF
UKRAINE

У статті розглянуто теоретичні основи фінансового контролю у пенсійній системі України, проаналізовано його особливості, а також визначено необхідність підвищення дієвості та ефективності фінансового контролю у сфері пенсійного забезпечення.

В статье рассмотрены теоретические основы финансового контроля в пенсионной системе Украины, проанализированы его особенности, а также определена необходимость повышения действенности и эффективности финансового контроля в сфере пенсионного обеспечения.

The article deals with the theoretical basis of financial control in the pension system of Ukraine, analyzed its features, and also a necessity is determined increasing efficiency and the effectiveness of financial control in the field of pensions.

Ключові слова: фінансовий контроль, пенсійна система, пенсійне забезпечення, суб'єкти фінансового контролю

Ключевые слова: финансовый контроль, пенсионная система, пенсионное обеспечение, субъекты финансового контроля

Keywords: financial control, pension system, pension provision, subjects of financial control

ВСТУП

Пенсійна система займає одне з визначальних місць у житті суспільства та держави. Конституція України закріпила право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Здійснення пенсійної реформи, у першу чергу, спрямовано на справедливе пенсійне забезпечення та підвищення рівня життя пенсіонерів. А це, в свою чергу, потребує стійкої фінансової бази. Вагоме значення для ефективного виконання пенсійною системою її функцій має здійснення постійного та дієвого контролю як з боку державних органів, так і громадськості.

В останні роки питання осучаснення пенсійної системи досить активно висвітлюються у пресі та аналітичних статтях науковців та практиків. Зокрема, це роботи В.Баранової, О. Борисюк, І. Жмурко О. Кириленко, Б. Надточій, М. Ріппи, та ін.

Питання фінансового контролю досліджувалися в працях таких науковців, як: Н. Виговської, П. Германчука, О. Гетманець, В. Дем'янишина, І. Микитюка, С. Романіва, Ю. Слободянюк та інших.

Однак, практично відсутні наукові дослідження присвячені дослідженню теоретичних і практичних аспектів здійснення фінансового контролю саме у пенсійній сфері.

МЕТА РОБОТИ

Метою даної статті є дослідження особливостей і пріоритетів фінансового контролю у пенсійній системі України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet та нормативно-правові акти.

Під час дослідження використано методи систематизації, структурно-логічного аналізування, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реформування пенсійної системи є актуальним для України, що зумовлено старінням населення, зміною його вікової структури, ускладненням економічної ситуації. Зміст реформування – це запровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення, яке включатиме: істотно реформовану державну розподільчу (солідарну) систему; обов'язкові заощадження громадян у пенсійних фондах; добровільні пенсійні заощадження громадян. Кожен з трьох рівнів пенсійної системи повинен контролюватися певними державними регулюючими та контролюючими органами [1, с. 110].

Контроль є важливою функцією держави, що забезпечує умови належного функціонування усієї її фінансової системи. Його необхідно розглядати як систему дій, які здійснюються органами державної влади за суб'єктами господарювання в частині ство-

рення, розподілу та використання фінансових ресурсів з метою оцінки економічної ефективності господарської діяльності, виявлення та блокування відхилень, що суперечать законному й ефективному використанню майна та коштів, задоволенню державних, колективних та приватних інтересів і потреб, вдосконаленню управління економікою в цілому і окремими її сферами [2].

Основними функціями фінансового контролю у сфері пенсійного забезпечення є: профілактична, інформаційна, мобілізуюча. У результаті їх реалізації сформувався спеціальний метод фінансового контролю, який є вираженням засад загального підходу до об'єкту перевірки. В основі цих засад лежить поєднання загальнонаукових і методичних прийомів пізнання, що дають можливість комплексно вивчити законність, достовірність, доцільність і економічну ефективність фінансових операцій та процесів на основі використання облікової, звітної, нормативної та іншої економічної інформації у поєднанні з

дослідженням фактичного стану об'єкта контролю [3, с. 87].

Відповідно, методами фінансового контролю в системі пенсійного забезпечення є сукупність технічних (методичних) прийомів контролю, що дає змогу всебічно, повно і об'єктивно дослідити здійснені господарські і фінансові операції суб'єктами системи пенсійного забезпечення, усунути і попередити порушення у використанні фінансових ресурсів Пенсійного фонду України. У першу чергу, це стосується контролю фінансових операцій. Особливість державного фінансового контролю у сфері пенсійного забезпечення полягає у тому, що він є позавідомчим, проводиться спеціальними державними органами стосовно будь-якого Пенсійного фонду.

Оскільки сфера функціонування пенсійної системи є надзвичайно широкою, то, на наш погляд, тут здійснюються усі види контролю (зовнішній, внутрішній і громадський), за напрямками, які відображені на рис. 1.

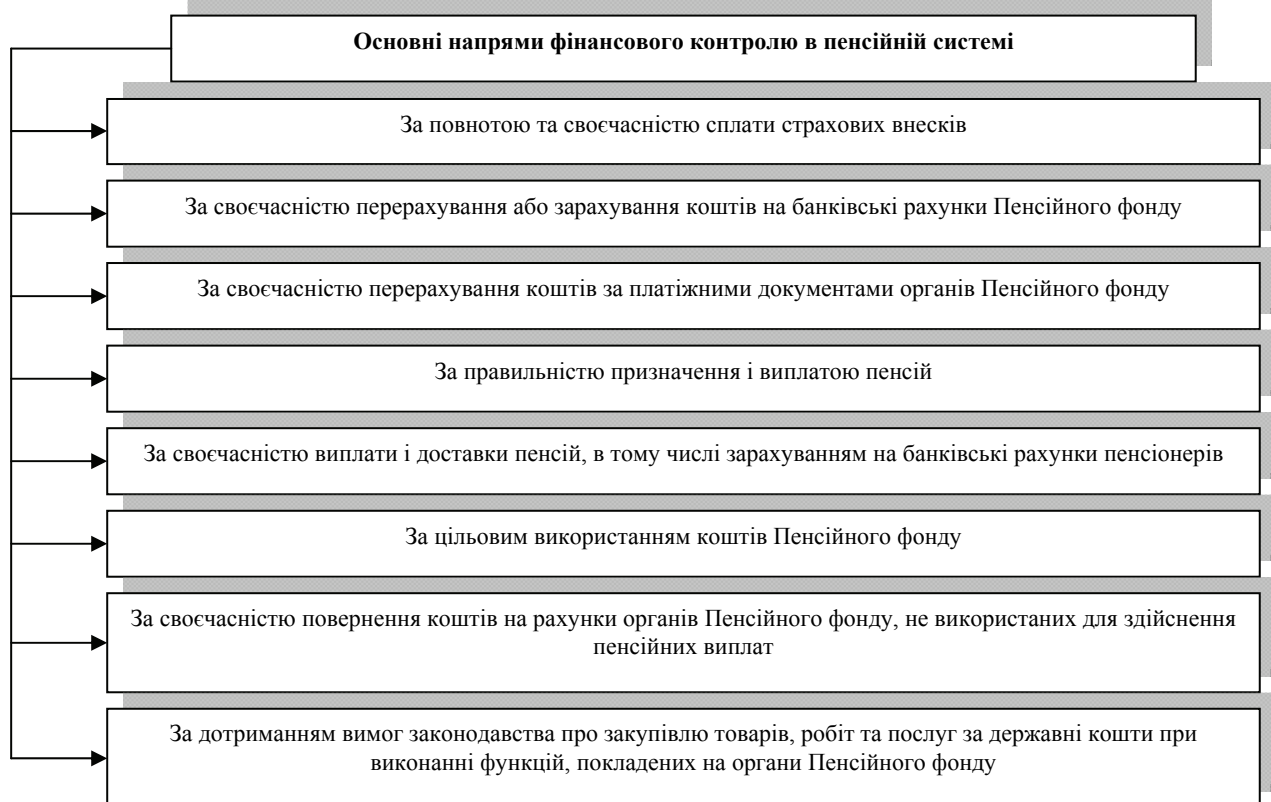

Рис. 1. Основні напрями фінансового контролю в пенсійній системі України [5]

Зовнішній контроль за використанням коштів солідарної пенсійної системи, здійснюють: Міністерство соціальної політики та його територіальні органи (за правильністю призначення (перерахунком) і виплатою пенсій у солідарній системі, взаємодією Пенсійного фонду з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування), Державна аудиторська служба України та Рахункова палата (щодо цільового використання коштів Пенсійного фонду України) [4].

Завдання внутрішнього фінансового контролю полягає в управлінні ризиками у процесі досягнення

місії та основних цілей функціонування пенсійної системи.

Особлива увага при здійсненні внутрішнього фінансового контролю повинна звертатися на правильність та повноту формування доходної частини бюджету Пенсійного фонду України.

З метою захисту пенсійних активів та убезпечення пенсійних фондів від ризиків невиклати пенсій у майбутньому в органах Пенсійного фонду проводиться аудиторський контроль.

В умовах реформування пенсійної системи дієвість контролю за дотриманням і зміцненням бюджетної і фінансової дисципліни, цільовим та ефе-

ктивним використанням коштів солідарної пенсійної системи є гарантом своєчасної виплати пенсії. Тому важлива роль відводиться оперативному аудиту, як формі державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням, забезпечення дотримання суб'єктами пенсійного законодавства.

Так, упродовж 2016 р. підрозділами внутрішнього аудиту органів Пенсійного фонду проведено 207 аудиторських досліджень щодо дотримання законодавчих і нормативно-правових актів з питань надходжень коштів до бюджету Пенсійного фонду України, призначення і виплати пенсій, використання коштів на утримання апарату управління, ведення бухгалтерського обліку та звітності. Також проведено 287 інших контрольних заходів по окремих напрямках діяльності органів Фонду. За результатами аудиторських досліджень виявлено 5,9 тис. грн. фінансових порушень на загальну суму 19,4 млн. грн. (у 2015 р. – 20,4 млн. грн.), з яких 4,7 млн. грн. (24,2%) – порушення, що призвели до збитків або втрат матеріальних ресурсів. Також виявлено 3,8 тис. порушень, що не призвели до втрат. Іншими контрольними заходами у 2015 р. виявлено порушень на загальну суму 997,7 тис. грн., інші – 6466,4 тис. грн., з яких 57,2% становлять порушення за результатами перевірок організації контролю за призначенням та виплатою пенсій. Усунуто фінансових порушень на суму 16,3 млн. грн., що становить 84,1% виявлених. За результатами аудиторських досліджень видано 206 управлінських рішень, до дисциплінарної відповідальності притягнуто 7 посадових осіб [6].

Як правило, у сфері пенсійного забезпечення використовують усі складові контролю в комплексі, що дає можливість підвищити його об'єктивність та ефективність.

Разом з тим, зважаючи на той факт, що відповідно до Конституції України, джерелом влади є народ, вважаємо, що громадський контроль, як ніякий інший вид контролю, повинен сприяти удосконаленню пенсійного законодавства, раціональному встановленню рівня пенсій та зростанню добробуту пенсіонерів.

Світова практика виділяє два основні методи фінансового контролю у системі пенсійного забезпечення: метод реагування на порушення встановлених законодавством правил функціонування суб'єктів системи пенсійного страхування та метод запобігання можливим порушенням зазначених правил і їх попередження. У разі застосування першого методу, уповноважені державні органи реагують лише на випадки погіршення функціонування окремих осіб – суб'єктів системи.

При застосуванні методу запобігання й попередження, уповноважені державні органи стежать за роботою кожного суб'єкта системи, постійно збираючи та аналізуючи їхні звіти й інформацію, що отримується при проведенні планових, позапланових перевірок і перевірок на місцях.

ВИСНОВКИ

Фінансовий контроль пенсійної системи України – це одна із функцій управління, яка передбачає контроль за процесами формування, збереження, перерозподілу та фінансування виплати пенсій. У солідарній системі Пенсійний фонд, як центральний орган виконавчої влади, є контролюючим органом і одночасно об'єктом контролю щодо якості виконання визначених йому завдань. Завданням державної політики у сфері пенсійного забезпечення є удосконалення фінансового контролю з боку держави щодо суб'єктів ринку з метою створення умов ефективного розвитку пенсійної системи, надання переваг тим суб'єктам ринку, які стимулюють розвиток соціальної сфери в цілому і пенсійного забезпечення як її складової.

Список використаних джерел

1. Клименко О.М. Державний контроль у сфері пенсійного страхування та пенсійного забезпечення в Україні / О.М. Клименко // Наукові праці. Державне управління. – Випуск 153. – Том 165. – С.110-113
2. Гупаловська М. Фінансовий контроль у бюджетних установах: прагматика та шляхи удосконалення в ринкових умовах господарювання / М. Гупаловська // Наука молода. 2004. – №2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.tane.edu.ua>
3. Толуб'як В.С. Фінансовий контроль в сфері пенсійного забезпечення: мета, завдання, функції / В.С. Толуб'як // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 8. – С. 86–89.
4. Пісьмаченко Л. М. Державний контроль у сфері фінансового регулювання діяльності органів пенсійного страхування / Л. М. Пісьмаченко // Вісник ДНУ: Серія «Економіка». – Дніпропетровськ.: Вид-во ДНУ. – 2007. – № 12/2. – С. 99–108.
5. Боднар Ю.А. Внутрішній аудит в органах Пенсійного фонду України / Ю.А. Боднар / Автореферат. – Тернопіль. – 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com>
6. Організація роботи Пенсійного фонду у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>

ПОЯСНИК

Георгій Володимирович
basket1979@ukr.net

УДК 331.1

МОТИВАЦИЯ ПЕРСОНАЛА НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ
В УСЛОВИЯХ КРИЗИСАMOTIVATION OF PERSONNEL IN INDUSTRIAL ENTERPRISES UNDER
CRISIS CONDITIONS

к.т.н., доцент, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет

В данной статье рассмотрены материальные и нематериальные методы мотивации сотрудников промышленных предприятий. Дается представление об актуальных подходах к мотивации сотрудников в условиях экономического кризиса.

This article describes the material and non-material methods of motivation of employees of industrial enterprises. We give a picture of the current approaches to employee motivation in the economic crisis.

Ключевые слова: мотивация, промышленные предприятия, работники, кризис

Keywords: motivation, industry, workers, the crisis

ВВЕДЕНИЕ

Для развития и функционирования экономики любой страны играют роль все ветви народного хозяйства, но фундаментальной отраслью все же остается промышленность. Ее значимость, в основном, можно обосновать следующими утверждениями:

- развитие промышленности, особенно таких отраслей, как электроэнергетика, машиностроение и химическая, служит двигателем для ускорения НТП в стране;
- тяжелая промышленная индустрия представляет собой основу для расширенного воспроизводства и экономического развития всех субъектов Украины;
- обороноспособность страны в большей мере определяется уровнем развития промышленности;
- нормальное функционирование легкой и пищевой промышленности зависит обеспеченности населения в продуктах народного потребления;
- промышленные предприятия являются крупнейшими налогоплательщиками в государственный бюджет.

Именно поэтому значимость промышленных предприятий для страны является такой очевидной.

Сегодня, когда Украина ведет оборонительную войну против России, население страны становится свидетелями непомерной нагрузки на бюджет государства, так как полностью запрещена кооперация с РФ. Результат – за два года промышленное производство сократилось почти на треть [1].

Кризисная ситуация в стране скажется не только финансовыми проблемами и утратой собственных позиций на рынке, также она грозит промышленным предприятиям потерей квалифицированных сотрудников, без которых этот кризис преодолеть будет невозможно.

На данном этапе основной задачей руководителей и менеджмента вообще является удержание ключевых специалистов на своих должностях. Для этого

необходимо реализовать адекватную систему мотивации персонала.

ЦЕЛЬ РАБОТЫ

Целью данной статьи является рассмотрение материальных и нематериальных методов мотивации сотрудников с дальнейшим выявлением актуальных подходов к мотивации персонала в условиях экономического кризиса.

Анализ последних исследований

Теоретические и прикладные аспекты мотивации и стимулирования труда отражаются в научных публикациях таких ученых, как А. Колот, Г. Мискова, Ю. Пахомов, Д. Богиня, Д. Богоявленская, И. Булеев, Андриенко В.Ф., Багрова И.В., Гришнова А.А., Данюк В.М., Карлин М.И., Куликов Г.Т., Лагутин В.Д. Существенный вклад в изучение этих вопросов принадлежит также зарубежным ученым: Б. Генкину, Т. Горчакову, П. Друкеру, А. Кибанову, А.Л. Жукову, А. Маршаллу, Дж.М. Кейнсу, К.Р. Макконнеллу.

РЕЗУЛЬТАТЫ

Мотивация – это в первую очередь, побуждение к эффективной плодотворной работе; это функция руководства, которая заключается в формировании у работников стимулов к труду, а также долгосрочному воздействию на работников, в целях формирования его трудового потенциала.

Регуляторы отношений, созданные государством еще в советские времена, с персоналом промышленных предприятий стали неэффективными с развитием рыночных отношений в стране. Работать на промышленных предприятиях становится не престижно, поэтому уровень компетенции работников снижается.

Конечно, основная ответственность за кризисное состояние отечественной промышленности ложится на плечи государства, где необходимо внедрение поддерживающей государственной политики, разработка соответственных положений и поиск источни-

ков финансирования. Только тогда мы сможем наблюдать качественный и высокопроизводительный труд на украинских промышленных предприятиях.

Мотивация персонала промышленных предприятий имеет некие свои особенности, о которых не часто говорят. Некоторые из них представлены ниже.

Персонал промышленных предприятий обычно получают не самые высокие заработные платы, но продолжают, «держаться за заводскую трубу», которая, по их мнению, обеспечивает стабильность получения заработной платы, что, учитывая последние события в отечественной экономике, для многих и многих остается весьма сомнительным фактором.

Кроме того, на таких предприятиях, очень сильные традиции, формируются «рабочие династии», которые состоят не только из рабочих. Ограниченный уровень заработной платы объясняется невозможностью повышения зарплат «сразу всем», так как это приведет к перерасходу ФОТ и росту издержек, что сделает продукцию неконкурентоспособной.

Не все широко описанные и применяемые теории мотивации дают ожидаемый эффект на крупных промышленных предприятиях, поскольку сильно сказываются ограничения, накладываемые внутренней средой предприятия. В частности, существенно ограничены возможности самореализации работников там, где это противоречит целям организации [2].

В нынешнее время большое количество промышленных предприятий ставит перед собой задачу если не добиваться каких-то хороших показателей, то хотя бы не упасть ниже той отметки, откуда возврата нет, то есть «остаться на плаву».

Ведь кризисная ситуация опасна тем, что сотрудники, из-за отсутствия достоверной информации о реальной ситуации на предприятии и перспективах, не уверены в завтрашнем дне и это отражается на их работе.

С этой точки зрения лучшая политика работы с персоналом – политика честности. Осведомленность сотрудников о делах предприятия и понимание им собственной роли на рабочем месте содействуют повышению доверия к аппарату управления, и значит, большей поддержке антикризисных мер [3].

В период кризиса, когда работник осознает или же оценивает предложение о работе, как демонстрирует практика, наиболее важным показателем для него считается заработная плата. Деньги все ещё считаются более мотивируемым фактором для работников. Для руководства предприятий эта информация означает, что наименее болезненно люди воспринимают такие вещи, как отмена соцпакета и дополнительных выплат. С этим смиряются легче, понимая, что сейчас важнее сохранить денежную составляющую. На данном этапе развития экономики, работники обязаны понимать из чего складывается их заработок, и какими путями они могут воздействовать на повышение собственной заработной платы. Размер премиально-поощрительного фонда предприятия

можно определять в зависимости от объема изготовленной продукции и результатов работы по ключевым показателям (план, качество, бюджет), а сумма премии распределять внутри подразделения в соответствии с коэффициентом эффективности труда работников.

Впрочем, применения материальной системы мотивации для достижения желанного эффекта определено мало. Необходимо также подключать нематериальную составляющую мотивации труда. Один из способов – организация всяческих конкурсов на предприятии на лучшего сотрудника, работники таким образом получают заслуженную «минуту славы» (старая добрая доска почета) и будут готовы к новым свершениям, а затраты на такие мероприятия минимальны.

ВЫВОДЫ

Кризис в стране мотивирует людей сам по себе, поскольку работники боятся потерять свое место – с одной стороны, но с другой стороны, неуверенность в своем будущем заставляет людей искать новые рабочие места с более выгодными для них условиями. К сожалению, промышленность является не самой привлекательной отраслью для поиска таких условий труда. Поэтому мотивация труда на промышленных предприятиях является одним из важных компонентов управления персоналом в условиях кризиса. Залог успешной деятельности промышленного предприятия состоит в правильно разработанной системе мотивации и проработанном механизме воздействия на персонал, учета трудовой концепции работника, а также методов вознаграждения, поощрения трудового коллектива.

Руководство любого предприятия должно уметь совмещать воздействие, как материальной мотивации, так и нематериальной. Если материальная составляющая всегда ограничена цифрами и работник получает определенное денежное вознаграждение, то нематериальное поощрение границ не имеет. В такой способ работники всегда будут заинтересованы, что и есть залогом эффективного труда.

Список использованных источников

1. Промышленность, умноженная на ноль: полная деиндустриализация Украины, РИА Новости Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/analytics/20160306/1006270025.html>. – Назва з екрана.
2. Особенности мотивации персонала крупных промышленных предприятий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.top-personal.ru/issue.html?1644>. – Назва з екрана.
3. Как мотивировать персонал в условиях кризиса? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.trn.ua/articles/3315/>. – Назва з екрана.

ШЕРШЕНЮК

Олена Миколаївна
sheralyona@gmail.com

УДК 331.56

ПРОБЛЕМА ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТА
БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІPROBLEMS OF TRANSFORMATION GENDER ASPECT
UNEMPLOYMENT IN UKRAINE

к.е.н., доцент, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет

У даній статті розглянуті основні поняття та аспекти гендерної нерівності безробіття. Проаналізовано сучасний стан гендерного аспекту безробіття в Україні. Досліджується курс рішення проблем і перспектив гендерної нерівності безробіття в країні.

В данной статье рассмотрены основные понятия и аспекты гендерного неравенства безработицы. Проанализировано современное состояние гендерного аспекта безработицы в Украине. Исследуется курс решение проблем и перспектив гендерного неравенства безработицы в стране.

This article discusses the basic concepts and aspects of gender inequality in unemployment. The current state of the gender aspect of unemployment in Ukraine. Course investigate solutions to the problems and prospects of gender inequality in unemployment in the country is analyzed.

Ключові слова: безробіття, ринок праці, гендер, нерівність, дискримінація

Ключевые слова: безработицы, рынок труда, гендер, неравенство, дискриминация

Keywords: unemployment, labor market, gender inequality and discrimination

ВСТУП

Проблема гендерної нерівності на ринку праці зачіпає всі країни світу. Оскільки в Україні заробітна плата становить основу доходів населення, нерівна плата за рівну працю чоловіків і жінок здатна породити посилення дискримінації за статевою ознакою на ринку праці та за його межами. Незважаючи на більш низьку заробітну плату, жінки, які мають конкурентні переваги перед чоловіками, мають більш високий рівень освіти та кращий стан здоров'я.

Крім горизонтальної сегрегації – традиційного поділу галузей на «чоловічі» і «жіночі», основними причинами гендерної асиметрії в оплаті праці є дискримінаційні громадські установки та соціальна роль жінки. Додаткова складність боротьби з гендерною дискримінацією в сучасному суспільстві обумовлена протиріччям між нормативно-правовими актами, в яких проголошується рівноправність статей у всіх сферах життєдіяльності, і дискримінаційними суспільними установками.

МЕТА РОБОТИ

Метою даного дослідження є аналіз гендерної асиметрії безробіття і виявлення заходів для досягнення найбільш низького рівня безробіття, який проводить до зростання ринку акцій, зміцнення національної валюти, підвищення до стагнації та падіння котирувань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Даній проблемі присвячено ряд наукових дослідження у вітчизняній та зарубіжній літературі таких наукових діячів як Р. Капелюшников, В. Гимпельсон, Г. Беккер, Т. Петерсен, В. Снартланд, Е. Мілгром.

Питанням стану ринку праці в Україні займалися такі вчені: О. Грішнова, Т. Черніш, Е. Лібанова, О. Фінагіна, С. Сардак, О. Макарова та ін. У своїх роботах вони виділили основні принципи гендерної сегрегації в сучасних умовах розвитку як України в цілому, так і її регіонів; розглянули особливості гендерних підходів, які полягають не в протистоянні статей, а в дослідженні факторів їх гармонійної взаємодії.

Невирішені частини загальної проблеми

Проблеми ринку праці в ситуації економічної нестабільності виходять на перший план у системі суспільно значущих проблем. Цей факт підтверджують дані дослідження і статистичні дані, соціологічні опитування, проведені багатьма центрами вивчення громадської думки. В період економічної кризи під впливом спаду виробництва в ряді галузей відбулося скорочення зайнятості населення, збільшилися ризики безробіття, виросли масштаби затримок виплат заробітної плати, відзначено розширення використання форм неповної, вторинної, альтернативної зайнятості.

РЕЗУЛЬТАТИ

Поняття «безробіття» характеризується резервом не зайнятою робочою силою, який можна задіяти, при подальшому розширенні виробництва або структурних перебудовах [1].

З огляду даного дослідження найбільш відповідним визначення поняття «гендер», буде «... певний соціальний статус, що характеризує індивідуальні можливості та певним чином реалізуються в сфері освіти, у професійній діяльності на базі поведінкового комплексу, який властивий чоловікам і жінкам,

і є одним з базових вимірів соціальної структури суспільства» [2].

Дефініція гендерних відмінностей серед безробітних є однією з центральних проблем сучасного суспільства. Статева приналежність є одним з важливих показників, які характеризують суб'єкт ринку праці. Чоловіки та жінки бувають затребувані в різних галузях виробництва, пред'являють різні вимоги до робочих місць, і, як прийнято вважати, мають істотно різні можливості при влаштуванні на роботу.

В Україні є гендерні диспропорції по зайнятості населення у секторах економіки. Результати дослідження виявляють чіткий поділ економіки на «жіночі» і «чоловічі» галузі. Жінки абсолютно домінують в соціальному страхуванні, медичному обслуговуванні та громадському харчуванні (більше 80% зайнятих). Вони також переважають в сфері освіти,

культури та фінансової діяльності (близько 70% працівників).

Як правило, жінки мають низьку доступність для престижних професій і посад в сфері бізнесу та управління, пов'язаних з відповідальністю і прийняттям рішень. На робочих місцях, які вимагають дуже високої кваліфікації працюють 19-20 % усієї чисельності зайнятих чоловіків по кожній галузі та майже однаковий рівень зайнятості чоловіків (24 %) і у жінок (26,8 %) спостерігається в простих професіях. Існує суттєва гендерна диспропорція в підприємстві (7 % жінок проти 14,5 % чоловіків). Найменша частина жінок зайнята в лісовому господарстві та на будівництві (менше 20 %) [3].

У сфері праці прояв асиметричного впливу соціально-економічної трансформації спостерігається перевищення чисельності безробітних жінок над чисельністю безробітних чоловіків, серед офіційно зареєстрованих безробітних (рис. 1).

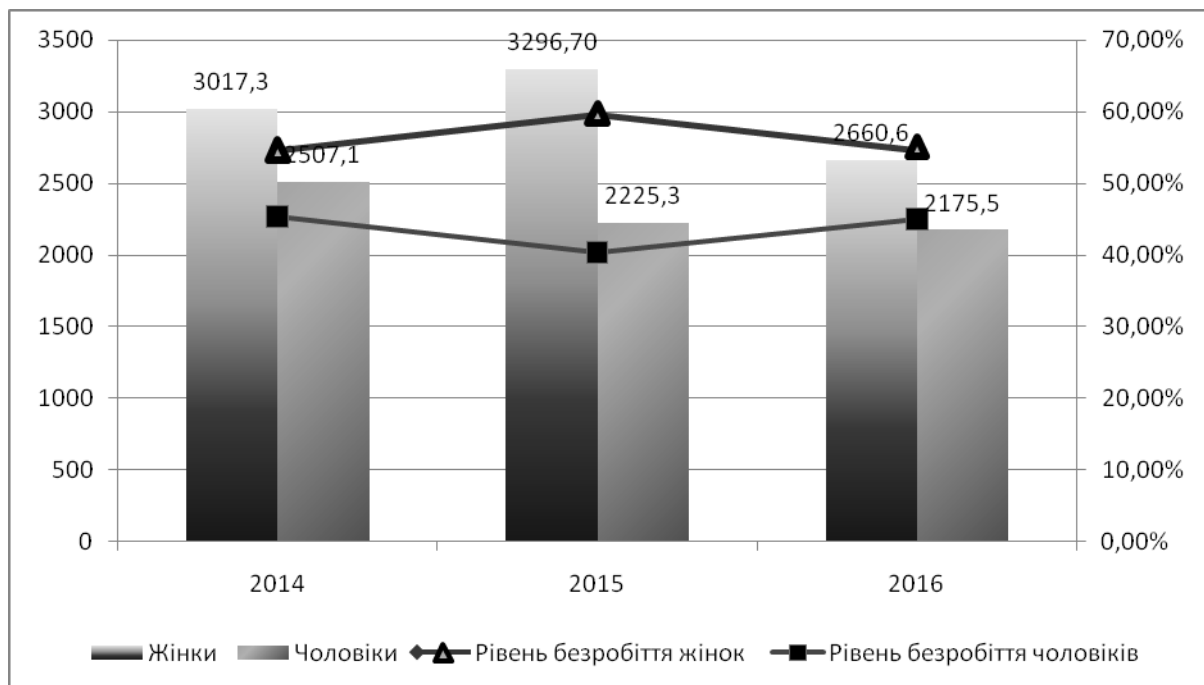

Рис. 1. Динаміка чисельності безробітних і рівня безробіття в 2014-2016 рр.

Дослідження динаміки гендерного аспекту чисельності безробітних і рівня безробіття свідчить про те, що за аналізований трирічний період, чисельність безробітних чоловіків зменшилася на 15%. Чого не можна сказати про чисельність безробітних жінок, спостерігається підйом 2014-2015 роках на 10%, і зниження 2015-2016 рр. на 24%.

За 2014 р. рівень безробіття жінок склав 54,62 %, тоді як рівень безробіття чоловіків 45,38 %, чисельність жінок на 20 % більше від чисельності чоловіків.

У 2015 р. безробіття жінок показує 59,7 %, а рівень безробіття чоловіків 40,3 %, чисельність безробіття жінок вище на 48 % від чисельності чоловіків. Чисельності безробіття жінок в 2015 р. у порівнянні з 2014 р. збільшилася ще на 9 %, в той же час чисельність безробітних чоловіків скоротилася на 11 %. Частка чисельності безробітних жінок за

2016 р. у порівнянні 2015 р. зменшилася на 24 %, незначно зменшилася і чисельності чоловіків на 2 %. В даному році, рівень безробіття жінок склав 55,02 %, тоді як рівень безробіття чоловіків 44,98 %. Чисельність жінок вище на 22 % від чисельності чоловіків [4].

Аналіз тенденції зміни безробіття на ринку праці і складу безробітних, поки ще досить високий рівень, хоча і знижується в часі. Це обумовлено такими причинами, як: низький рівень допомоги; затримка і не обґрунтоване заниження початкової заробітної плати працевлаштованих органами служби зайнятості, а також небажанням частини безробітних звертатися в органи служби зайнятості населення та реєструватися в них у зв'язку з невідповідністю рівня кваліфікації вакансій та потреб безробітного.

Ліквідація проблеми жіночого безробіття можлива, при таких діях, як скорочення робочого дня, підвищення заробітної плати, поліпшення інформування громадян про доступні вакансії, поліпшення системи кваліфікації та підготовки кадрів, розширення можливостей зайнятості жінок в сфері малого та середнього бізнесу, підвищення соціальної захищеності, вчинення системи відновлення професійного статусу та інше [5].

Від рівня безробіття та успішності вирішення завдань, пов'язаних з його зниженням, залежать показники як життя всього суспільства в цілому, так і окремих індивідів, таких як рівень життя, стан соціальної напруженості і т.п.

ВИСНОВКИ

На ринку праці України спостерігається гендерна нерівність, через що можна говорити про необхідність впровадження гендерної політики, що відповідає більшості інтересам за статевою ознакою. Досягнення гендерної рівності трудових ресурсів України в стратегічній перспективі дозволить забез-

печити створення ефективного механізму підтримки окремих категорій безробітних.

Список використаних джерел

1. Воронов М. Надання рівних можливостей жінкам і чоловікам у сфері праці. // Україна: аспекти праці. – 2009. – №6. – С. 38-41.
2. Грешнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник для ВНЗ, 4-е вид. / Грешнова О.А. – К.: Знання, 2009. – 390 с.
3. Покришук В. Проблеми гендерної зайнятості населення на ринку праці України. Україна: аспекти праці. / В. Покришук, С. Коваль. – 2011. – №2. – С. 3-10.
4. Рівень безробіття населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
5. Василькова В.Р. Жіноче безробіття в Україні [Електронний ресурс] / В.Р. Василькова / Матеріали сайту «oldconf.neasmo.org.ua». – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2140>. – Назва з екрана.

СКИБЮК

Дар'я Миколаївна
Pichenka1994@mail.ru

УДК 331:658

НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛІНГУ В БАНКУTHE NECESSITY FOR THE INTRODUCTION OF FINANCIAL
CONTROLLING IN A BANKмагістр, головний
економіст, АТ "Ощадбанк"

У статті здійснено теоретичне обґрунтування контролінгу банківської діяльності як концепції ефективного управління банком. Обґрунтовано доцільність використання контролінгу з метою формування системи ефективного управління діяльністю кредитних установ. Проаналізовано причини, які обумовлюють необхідність активного впровадження елементів системи банківського контролінгу в практику вітчизняного менеджменту банківських установ.

В статье проведено теоретическое обоснование сущности контроллинга банковской деятельности как концепции эффективного управления банком. Обоснована целесообразность использования контроллинга с целью формирования системы эффективного управления деятельностью кредитных учреждений. Проанализированы объективные причины, обуславливающие необходимость активного внедрения элементов системы банковского контроллинга в практику отечественного менеджмента банковских учреждений.

This article deals with the appointment of banking controlling. The theoretical basis of nature of controlling of banking. The expediency of using controlling activities in order to create a system of effective management of credit institutions was justified. Author analyzed the objective reasons, causing the need for the active implementation of the elements of the banking system of controlling the practice of domestic banking institutions management. This is due to several reasons: large number of bankruptcies, and revocation of licenses of commercial banks; weak coverage in the literature of the unity of opposites and the interests of owners and management of banks.

Ключові слова: банківський контролінг, кредитна установа, банківський менеджмент

Ключевые слова: банковский контроллинг, кредитное учреждение, банковский менеджмент

Keywords: controlling bank credit institution, bank management

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В даний час банки є грошово-кредитними інститутами, що регулюють грошово-платіжний оборот між юридичними та фізичними особами як в готівковій, так і в безготівковій формах. Однак, незважаючи на значимість функціонування банків в сучасних ринкових умовах, їх діяльність потребує аналізу та якісної трансформації.

В умовах нестійкості фінансових ринків, загострення конкурентної боротьби між банками, зниження прибутковості фінансових інструментів, зростання ступеня ризику банківських операцій банки змушені впроваджувати в практику методи і інструменти сучасного менеджменту, що дозволяють не тільки в короткостроковій, а й в довгостроковій перспективі мати достатню ліквідність, фінансовою стабільністю, отримувати оптимальний прибуток, розширювати свою діяльність.

Саме контролінг дозволяє також вирішувати багато проблем у сфері банківського менеджменту. Саме тому вивчення питань, пов'язаних з теорією і практикою контролінгу та його використанням в управлінні банком, є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Контролінгу присвячено безліч літератури, відповідно, спостерігаємо значне різноманіття вітчизняних і зарубіжних точок зору, визначень та досліджень. Так, Наукові дослідження різних аспектів контролінгу знайшли відображення в працях багатьох зарубіжних вчених, а саме: А. Дайле [5], Е. Майєра, Р. Манна, К. Хомбурга, Г. Піча, Е. Шерма, Х. Фольмута, Д. Хана, С. Данілочкіної, О. Карминського, М. Оленєва, О. Примака, С. Фалько, Ф. Пісчанова, Д. Попова, Е. Уткіна, І. Маринюка тощо. Серед вітчизняних вчених дослідженням проблем контролінгу займалися М. Пушкар [10], Л. Кіндрацька, М. Максимова [7], С. Петренко, О. Колодизев [6], Л. Сударева, Н. Шульга [12] та інші. Але, незважаючи на численні наукові праці присвячені цій темі, на даному етапі розвитку виникає необхідність в обґрунтуванні теоретичних та практичних засад впровадження фінансового контролінгу у банках у сучасних умовах.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є теоретичне обґрунтування доцільності впровадження системи фінансового контролінгу в банках України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Будь-яке підприємство, в тому числі і банк, створюється власником з метою отримання щорічної гарантованої винагороди від вкладеного капіталу, і аж ніяк не для експериментів менеджменту при веденні бізнесу, створеного на гроші власника. Створюючи ефективну систему корпоративного управління, банки вирішують безліч специфічних питань на додаток до тих, з якими мають справу акціонерні товариства, що діють в реальному секторі економіки. Наприклад: відносини між власниками і менеджерами в банківському бізнесі набагато складніше, ніж в промисловості або торгівлі. Це пояснюється серйозністю інформаційних асиметрій внаслідок жорсткого регулювання з боку наглядових органів, велику питому вагу державного капіталу в банківських системах багатьох країн, інституту банківської таємниці і т.д. Однак, українська практика показує, що власник (особливо в середніх або невеликих банках) поєднує і управлінські функції. При цьому, якщо у топ-менеджмент залучаються грамотні економісти і фінансові фахівці, то для міدل- та лоу-менеджменту все не так очевидно. Важливо, щоб підбір керівників усіх підрозділів сполучався не тільки виконанням основних функціональних завдань банку, але й відповідав його місії. Так, слід зауважити, що технології управління фінансами банку є важливим фактором його ефективної діяльності та можуть бути його конкурентною перевагою, оскільки від них залежать:

- ринкова вартість банку – використання передових технологій сприяє підвищенню якості управління фінансовими ресурсами, значно посилює інтелектуальну складову капіталу;

- швидкість, якість та точність прийняття фінансових рішень – використання управлінських технологій передбачає наявність чіткого, перевіреного на практиці, відпрацьованого, адаптованого до особливостей банку процесу прийняття рішень, який забезпечується надійною інформаційно-аналітичною базою та відповідним документальним супроводом;

- можливість створення інновацій у сфері фінансового менеджменту – багаторазове повторення управлінських процедур сприяє виникненню нових ідей щодо вдосконалення управлінського циклу;

- кваліфікаційний рівень персоналу банку, оскільки використання сучасних управлінських технологій висуває підвищені вимоги до професійного відбору та підготовки фінансових менеджерів.

В таких умовах особливої актуальності набуває контролінг як інноваційна концепція менеджменту банку.

Наукова дискусія щодо визначення ролі контролінгу в системі управління суб'єкта господарювання досі триває. Огляд наукових джерел дає змогу виділити три основних підходи до розгляду концепції контролінгу, які розрізняються орієнтацією та масштабністю завдань контролінгу [2, с. 168; 11, с. 90]:

- концепція інформаційної підтримки управ-

лінських рішень на базі облікових даних;

- концепція створення єдиної інформаційної системи менеджменту, зорієнтована на оптимізацію інформаційних потоків та баз даних;

- концепція супроводження управлінського процесу, який має забезпечувати ефективне виконання функцій управління, їх інтеграцію та координацію.

Отже, можна констатувати наявність трьох концептуальних підходів:

- 1) на основі концепцій базових положень контролінгу;

- 2) на основі концепцій до визначення завдань контролінгу;

- 3) на основі концепції функціонального обґрунтування контролінгу.

Перший концептуальний підхід заснований на уявленні підприємства як складної відкритої соціально-економічної системи, яка бажає існувати тривалий час, забезпечувати ріст ціни капіталу і добробуту свого персоналу. Як видно, підхід обмежує завдання контролінгу фінансово-економічної сфери, не висвітлюючи такі сфери, як соціальна, культурна, екологічна та ін.

Другий концептуальний підхід розглядає управління як процес постановки та реалізації завдань за допомогою відомих етапів прийняття управлінських рішень (постановка проблеми, пошук альтернатив, оцінки, прийняття рішення, реалізації і контролю). У такий спосіб уявляються інтеграція і координація систем планування і контролю діяльності підприємства. Як видно, у підході досягається деталізація функцій контролінгу в управлінні, хоча і спрощено, обмежуючи їх лише плануванням і контролем. На жаль, підхід не враховує те, що контролінг забезпечує зворотний зв'язок управління підприємством, тому є певним механізмом саморегулювання, якому потрібно виконувати інформаційну та аналітичну функції.

Саме третій концептуальний підхід розглядає контролінг як інтегруючу і координуючу систему не тільки в аспекті інтеграції етапів прийняття рішень, але й в аспекті об'єднання і координації планів різних функціональних сфер, структурних одиниць і цільових проектів. Це дає змогу узгоджувати плани підприємства на різних функціональних рівнях, необхідність яких виникає за ускладнення господарських систем. Тим самим підхід значно розширює коло завдань контролінгу, посилює його роль в управлінні, а контролер стає виконавцем, який оцінює діяльність функціональних підрозділів із позиції завдань підприємства та вирішує проблему узгодження його планів.

Розгляд контролінгу з точки зору системи управління передбачає відокремлення різних видів управлінської діяльності, що мають чіткий зміст, розроблені механізми впровадження, послідовність дій, тобто функцій контролінгу. Аналіз робіт учених і практиків у галузі управління і контролінгу дозволив виділити і систематизувати основні з них (табл. 1).

Таблиця 1

Функції контролінгу у банку [9, с. 117]

Функції	Зміст
інформаційна функція	виражається у формуванні інтегрованої інформаційної системи, що забезпечує збір, обробку та надання керівництву релевантної інформації, оперативну взаємодію керівників структурних підрозділів банку і топ-менеджменту;
функція планування	полягає в формуванні системи планування в банку, яка включає в себе стратегію розвитку, оперативні плани і бюджети; здійсненні методичного забезпечення планування; визначенні обсягу і джерел інформації, необхідної для цього процесу; визначенням цілей у процесі планування, які банк і його підрозділи повинні досягти (цілеспрямованість); оцінкою можливості реалізації запланованих заходів;
функція контролю	реалізується за допомогою визначення рівня цільових показників та допустимих меж їх відхилення і порівняння фактичних показників із планами для визначення результатів діяльності й міри досягнення цільових показників;
аналітична функція	полягає в підтримці формування орієнтованої на ринок операційної системи, спрямованої на досягнення оптимізації матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, ефективності роботи підрозділів; виявленні факторів, що впливають на зміну цільового показника; визначенні причин відхилення цільових і планових показників [3];
функція регулювання	проявляється у визначенні та розробці необхідних коригувальних заходів. Послідовна реалізація функцій контролю, аналізу й регулювання являє собою моніторинг, що охоплює всі бізнес-процеси організації і створює необхідні умови для виконання планів, підвищення ефективності управлінського процесу і досягнення цілей організації [1];
інтеграція	цільова функція контролінгу – створює стійку динаміку розвитку банку, забезпечує ефективність взаємозв'язку бізнес-процесів і раціональний розподіл ресурсів між ними на основі збалансованості операційних та інноваційних у межах загального фінансового плану. Інтеграція процесів планування, контролю, аналізу та інформаційного забезпечення сприяє досягненню соціально-економічних цілей діяльності банку;
функція координації	дозволяє узгодити діяльність всіх підрозділів банку і його бізнес-процесів для найбільш ефективного вирішення стратегічних, тактичних і поточних завдань. Узгодженість стратегічних і оперативних цілей досягається шляхом координування стратегії розвитку банку й оперативних планів. Координація планів підрозділів у часі та за змістом забезпечує розробку консолідованих планів у цілому в банку. Координація забезпечує безперервність управлінського процесу, ефективне використання ресурсів для забезпечення функціонування організації у високо динамічному середовищі.

Отже, критичний аналіз наведених концептуальних підходів та концепцій контролінгу дає змогу зробити висновок, що контролінг виконує функцію підтримки процесу управління, а контролер планує, облікує факти та аналізує результати господарської діяльності підприємства. Разом із цим формування методики планування та контролювання показників діяльності підприємства, вдосконалення роботи в даному напрямі, визначення складників, джерел та способів отримання інформації для прийняття управлінських рішень є головними завданнями контролінгу.

Сучасна концепція інтерпретації суті контролінгу передбачає використання контролінгу як інструменту, що забезпечує пошук слабких і ліквідацію вузьких місць в діяльності організації і орієнтованого на майбутнє відповідно до поставлених стратегічних цілей підприємства. При такому розумінні контролінгу він задіяний на всіх стадіях управлінського процесу, кінцевою метою якого є забезпечення конкурентоспроможності і прибутковості суб'єкта господарювання.

Використання контролінгу у банківському менеджменті дає змогу своєчасно діагностувати «вузькі місця» в роботі банку, забезпечує інформаційну підтримку управління банком, сприяє успішному вирішенню економічних проблем, пов'язаних з

чинником невизначеності. Таким чином, контролінг у комерційних банках передбачає системну організацію діяльності банків, що базується на оцінюванні ефективності окремих напрямів, підрозділів, продуктів та використанні прямих і зворотних зв'язків у системі банківського менеджменту.

Основними аргументами на користь об'єктивної необхідності існування контролінгу у банку є наступні:

- оскільки система менеджменту здійснює керуючий та координуючий вплив тільки безпосередньо на об'єкт управління, то часто виникає проблема нескоординованості самих підсистем менеджменту. Саме контролінг і виконує функції внутрішньої координації окремих підсистем менеджменту;

- в умовах надзвичайно швидких процесів зміни зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єктів господарювання, високої турбулентності тощо можливості традиційних інструментів менеджменту (ієрархія, планування, програмне управління та ін.) себе вичерпали та не здатні забезпечити відповідну координацію в менеджменті банку, яка здатна вирішити цю проблему.

Контролінг в банку включає в себе вирішення завдань фінансового аналізу, контролю та оптимізації використання фінансових коштів і джерел. Для безпосереднього прийняття управлінських рішень

найбільш важливими є завдання фінансового моделювання та управління фінансовими потоками. Для їх вирішення пропонується використовувати два методи контролінгу, які пов'язані між собою і доповнюють один одного: метод, заснований на збалансованій системі показників (Balanced Scorecard), для стратегічних цілей планування і контролю; метод розрахунку собівартості за видами діяльності (Activity Based Costing) для калькуляції витрат на основі процесного підходу.

В силу того, що контролінг є системою управління, орієнтованою на прибутковість, основою і одними з головних інструментів банківського контролінгу є інтегрована система калькуляції витрат, управління витратами і оцінка результатів діяльності банку [4, с. 85-86]. Причому, калькуляція витрат і оцінка результатів повинні проводитися в трьох площинах діяльності банку: за видами продуктів і послуг, за клієнтами і їх групами, за сферами відповідальності у банку.

Діапазон використання аналізу в системі контролінгу досить широкий: від аналізу активів і пасивів банку, оцінювання банківських ризиків, до визначення ефективності управлінських рішень, що приймаються. Аналіз орієнтований на майбутнє. Він спрямований або на вибір найпривабливіших напрямів розвитку (сегментів ринку, інструментів тощо), або на ранню діагностику банківських ризиків. Аналітичні розрахунки, підкріплені широкою інструментальною базою контролінгу, дають можливість відобразити реальну картину майбутнього кредитної організації.

Отже, основна мета контролінгу полягає у впорядкуванні, підвищенні ефективності та оптимізації бізнес-процесів, спрямованих на досягнення загальної системи цілей банку шляхом координації, інформаційної та консультативної підтримки та забезпечення раціональності управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

Узагальнивши ключові положення сучасної концепції контролінгу, що достатньо схожі в більшості наукових публікацій, можна сформулювати наступне:

1) контролінг є якісно новим і перспективним інструментом вирішення завдань менеджменту у банку, адекватний умовам інформаційного суспільства і епохи глобалізації;

2) контролінг слід розглядати як концепцію управління банком, орієнтовану на довготривале і ефективне функціонування в мінливих умовах;

3) контролінг орієнтований на збільшення ефективності і конкурентоспроможності банку в умовах невизначеності;

4) правильно налагоджений контролінг сприяє оптимізації процесу управління підприємством і ухвалення управлінських рішень.

5) реалізація функції контролінгу ґрунтується на основних положеннях системного підходу про інтеграцію, дезінтеграції, взаємозв'язки і т.д. при визначенні комплексної методології, урахуванні всіх рівнів управління підприємством.

6) контролінг є інформаційно-аналітичною підсистемою, що обслуговує управлінський процес;

7) контролінг синтезує, зв'язує воедино функції обліку, контролю, аналізу і планування, інтегрує і координує їх, не підмінюючи собою жодну з функцій управління, а лише переводячи управління підприємством на якісно новий рівень.

8) контролінг забезпечує цілісний погляд на діяльність підприємства у минулому, сьогодні і у майбутньому, комплексний підхід до виявлення і вирішення проблем, що постають у діяльності банку.

9) контролінг забезпечує переорієнтацію системи бухгалтерського обліку з минулого в майбутнє, створення на базі облікових даних інформаційної системи підтримки управлінських рішень.

Отже, контролінг розробляє концепцію комплексної системи управління, сприяє впровадженню та координацію функціонування інформаційної підсистеми, оптимізації інформаційних потоків у банку.

Впровадження контролінгу в банках є найбільш ефективним і перспективним напрямком розвитку банківської справи. На сьогоднішній день вже є певні теоретичні дослідження в цій галузі. Наступний крок – розробка конкретних практичних рекомендацій, методик, автоматизованих систем обліку, програмних продуктів, економічних моделей, створення і узагальнення яких дозволить вести мову про впровадження повноцінної системи контролінгу в будь-якому банку.

Список використаних джерел

1. Боргардт Е.А. Система контроллинга-менеджмента как инновация в управлении промышленной организацией / Е.А. Боргардт, В.М. Носова // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Экономика и управление. – 2014. – № 1. – С. 108–119.

2. Буреніна Н.Б. Концепція контролінгу в умовах глобалізації економічних процесів [Електронний ресурс] / Н.Б. Буреніна // Механізм регулювання економіки, 2008, – № 3, Т. 1 – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/8966/1/Byrenina.pdf>

3. Вебер Ю. Введение в контроллинг / Ю. Вебер, У. Шеффер. – М.: Объединение контроллеров, 2014. – 416 с.

4. Гнезділова О.М. Управлінський облік у системі банківського контролінгу / О.М. Гнезділова // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. - 2015. - № 3. - С. 83-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2015_3_16

5. Дайле А. Практика контроллинга: монография / А. Дайле. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 336 с.

6. Колодизев О.М. Контролінг як технологія управління фінансовими та нефінансовими структурами: монографія / О.М. Колодизев, І.М. Чмута, К.М. Азізова та ін. – Х.: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 348 с.

7. Максимова М.В. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «контролінг» у банківській діяльності / М.В. Максимова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2015. – Вип. 2 (13). – С. 39-47.

8. Пич Г. Уточнение содержания контроллинга как функции управления и его поддержки / Г. Пич,

Э. Шерм // Проблемы теории и практики управления. – 2001. – № 8. – С. 3-47.

9. Примостка О.О. Контролінг як інноваційна концепція управління банком / О.О. Примостка // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Економіка. – 2016. – Вип. 1. – С. 115-119.

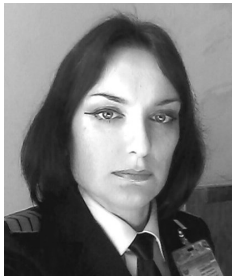
10. Пушкар М.С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту / М.С. Пушкар, Р.М. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2012. – 370 с.

11. Селіванова Н.М. Теоретичне обґрунтування впровадження концепції контролінгу у діяльність інноваційно-активних підприємств: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. [«Пріоритети нової економіки знань в XXI сторіччі»], (м. Дніпропетровськ, 2012 р.) / Н.М. Селіванова. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 89- 92.

12. Шульга Н.П. Банківський контролінг: теорія, методологія, практика. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 326 с.

СМИРНОВА

Надія Вікторівна

к.е.н., викладач,
Криворізький коледж
Національного авіаційного
університету

УДК 338.4

МОДЕЛЬ ПОБУДОВИ ТЕХНООРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ

THE CONSTRUCTION MODEL OF TECHNO-ORIENTED ECONOMY

Дана стаття присвячена розробленню національної моделі техноорієнтованої економіки з обґрунтуванням системи взаємовідносин між її складовими елементами.

Данная статья посвящена разработке национальной модели техноориентированной экономики с обоснованием системы взаимоотношений между ее составляющими элементами.

This article is devoted to the development of a national model of a techno-oriented economy with a substantiation of the system of interrelations between its constituent elements.

Ключові слова: технологізація, техноорієнтована економіка, трансфер технологій

Ключевые слова: технологизация, техноориентированная экономика, трансфер технологий

Keywords: technology, techno-oriented economy, transfer of technology

ВСТУП

На даний час питанню технологізації суспільно-виробничих відносин приділяється доволі мало уваги. Натомість, відомі методи регулювання економічних відносин щодо побудови суспільно-економічних формацій не набувають у сучасному технологізованому світі актуальних значень. Так, у минуле у найближчому майбутньому відійдуть суто централізовані методи державного регулювання техніко-виробничих відносин, поступившись децентралізації та системі коопераційних зв'язків техніки, науки, промисловості і влади. Але, поряд з перспективністю технологізації суспільно-виробничих відносин, відповідна національна модель відсутня [1; 2]. Певні спроби у цьому напрямі зроблено у східних і західних системах трансферу технологій, де поряд з певними позитивними сторонами все ще залишається велика частка державного централізованого втручання в процес розроблення і реалізації інноваційно-технологічного продукту, або ж його певна відсутність, через що новітні винаходи не є застрахованими від несанкціонованого використання третіми особами [3].

МЕТА РОБОТИ полягає у розробленні національної моделі техноорієнтованої економіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході виконання роботи використано методи структурно-логічного аналізу та аналогій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відомий факт, що зупинити, чи хоча б сильно пригальмувати еволюцію цивілізаційного прогресу не можливо. Людство пройшло технологічний шлях від кам'яної сокири до комп'ютера і, відповідно до цього, кожному з етапів цивілізаційного прогресу була властива певна економічна система господарювання: ринкова, адміністративна, змішана. Загальною ж метою функціонування виробничих систем за різних

історичних періодів залишалося забезпечення суспільства необхідними ресурсами і створення ефективної системи розподілу благ. Тобто, мета існування людського суспільства за часів Античності і до нашого часу залишається незмінною. Відрізняється лише метод її досягнення, а саме те, кому належать засоби і предмети праці, хто є кінцевим власником виробленого продукту і хто чи що координує систему виробничих відносин у суспільстві. Отже, по суті, розподіл благ у суспільстві як головна мета його існування у різні історичні часи досягалася методами ринку, адміністративним регулюванням або ж їх поєднанням. Тобто, ціль одна, а методи її досягнення різні.

Але, не зважаючи на переваги і недоліки кожної з вище зазначених систем господарювання, слід зазначити, що певна роль в процесі регулювання виробничих відносин у суспільстві відводилася державі і якості виробництва, а отже і конкурентоспроможності національної економіки в більшій мірі залежала від відповідної інноваційної політики, хоча остання як ланка загальнодержавного управління з'явилася лише у XX ст. Відомий історичний факт, що за часів Середньовіччя закладалися основи ринкових відносин, але попри це практично не спостерігалось технологічного прогресу тогочасного суспільства, а техніки-винахідники переважно опинялися по за законом. Дещо інша ситуація виникла при концентруванні виробничих ресурсів у єдиному державному апараті управління, що позначилося на стримуванні творчої ініціативи і відповідному технологічному відставанні економіки. На даний час, за умови світового домінування змішаних економічних систем все ж залишається не визначеним питання регулювання технологічного розвитку як окремих галузей, так і економік, зокрема. Справа в тому, що державна інноваційна політика, за умови змішаної економічної системи господарювання, розробляється все ще виходячи з суто внутрішніх потреб

суспільства і країн в цілому. Натомість, передові технологічні тенденції, використання яких значно підвищить конкурентоспроможність вітчизняних виробництв, можуть залишитися не поміченими внаслідок використання національною системою господарювання застарілої виробничо-матеріальної бази з паралельною відсутністю фахівців відповідної кваліфікації і, що найголовніше, браком державного фінансування інноваційно-технологічного розвитку. Адже відомо, що легше і дешевше фінансувати морально і матеріально застарілі виробництва, а ніж одноразово витратити кошти на оновлення галузі чи економіки в цілому. Саме така ситуація останніми роками склалася у вітчизняному гірничо-металургійному комплексі, для якого електросталеплавильне виробництво не є буденним явищем, а скоріш за все винятком з існуючих правил, інновацією, в той час, як в світі лише 7% сталі виплавляється з допомогою мартену. До того ж, велика енерговитратність і,

відповідно, собівартість вітчизняної металопродукції, витісняє її не тільки з зовнішніх, але і внутрішнього ринку.

Отже, сам по собі напрашується висновок, що стратегічна бюджетоутворююча галузь національної економіки втрачає таке значення. В даному випадку виникає нагальне завдання підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняного ГМК і всіх металозалежних галузей виробництва і, в першу чергу, машинобудування, яке на даний час визначає технологічний рівень розвитку економіки будь-якої країни.

Зважаючи на певні недоліки вітчизняного технологічного ринку, найбільш доречним є зовнішній (міждержавний) трансфер технологій зі створенням системи співпраці на основі взаємодії органів влади, наукових установ, представників промисловості і закордонних розробників інноваційно-технологічних продуктів (рис. 1).

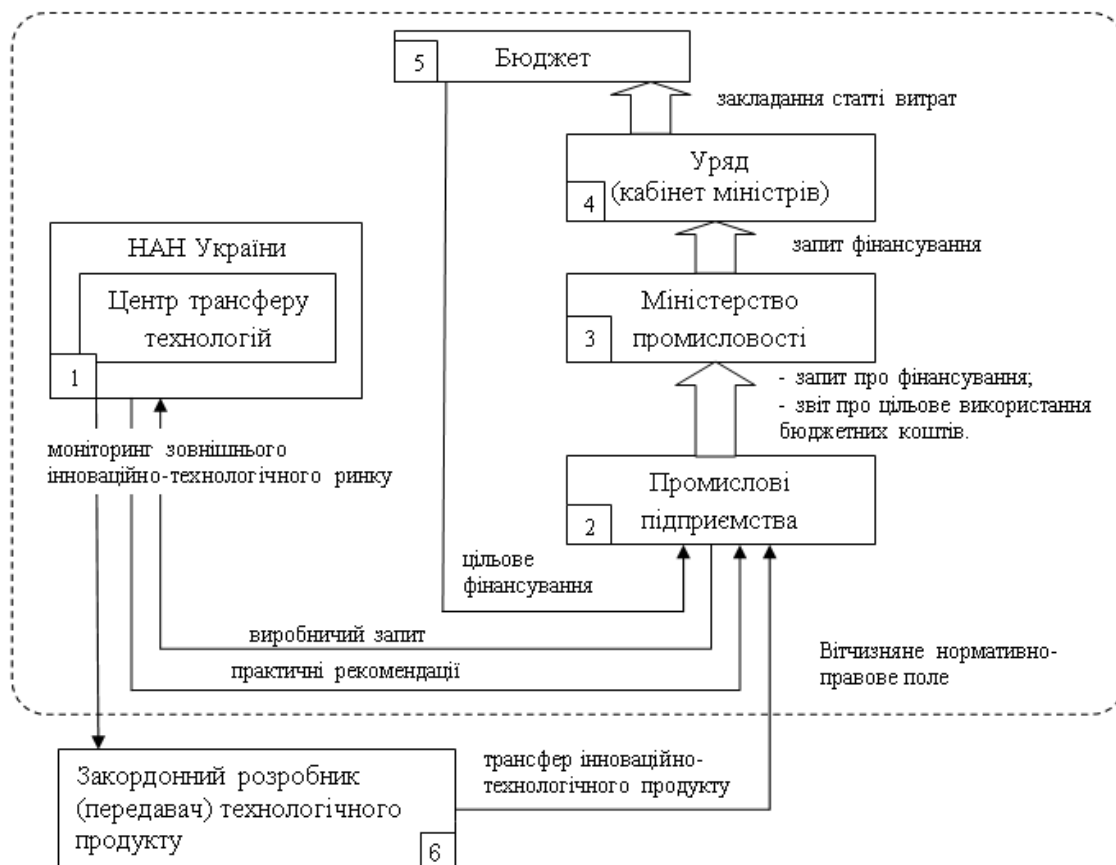

Рис. 1. Модель національної техноорієнтованої економіки

На базі НАН України пропонується створити центр трансферу технологій як науково-дослідний підрозділ з компетенціями підбору технологічних інновацій і надання практичних рекомендацій вітчизняним підприємствам щодо їх промислової придатності. До того ж, центр трансферу технологій виконуватиме функцію своєрідного інформаційного банку наявності інноваційно-технологічних розробок на світовому ринку і технологічних потреб суб'єктів вітчизняної промисловості. Компетенція ж органів державної влади зводиться до побудови системи імплементації процесу трансферу технологій із

врахуванням технологічних інтересів вітчизняної промисловості у відповідності до світових тенденцій розвитку даної сфери з послідовним розробленням на цій основі ключових завдань інноваційної політики. Фактично, провідне місце в процесі розроблення державної інноваційної політики належатиме НАН України і його структурному підрозділу – центру трансферу технологій. Але, поряд з цим залишиться звітування суб'єктів промисловості перед державними виконавчими органами (профільними міністерствами) за цільове використання бюджетних коштів.

Представлена і описана вище схема є прийнятною

для інших галузей економіки. Змінними величинами при цьому в ній стануть підприємства, профільні міністерства і галузеві підрозділи НАН України.

Тобто, вище розроблена модель ілюструє зміщення центру інноваційних ініціатив щодо розвитку національної економіки від суто урядових преференцій в бік науково-технологічних досліджень НАН України з подальшим створенням системи співпраці між ними.

ВИСНОВКИ

Отже, технологізація суспільно-виробничих відносин на даний час стає невід'ємним елементом підвищення рівня конкурентоспроможності національного виробництва, а система коопераційних зв'язків науки, техніки, промисловості і влади – механізмом його

досягнення.

Список використаних джерел

1. Дрещинский В.А. Формирование национальной инновационной системы на основе интеграции бизнеса, науки и образования / В.А. Дре-щинский // Инновации. – 2010. - № 8 (142). – С. 63-67.

2. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 № 143-V (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 45, ст.434) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

3. Transfer of technology: UNCTAD Series on issues in international investment agreements (2001), UNITED NATIONS, New York and Geneva, 135 p.

СМОЛІНСЬКИЙ

Валентин Броніславович
vsmolinski@ukr.net

УДК 351.82: 334.72

СМОЛІНСЬКА

Софія Дмитрівна
sdgnatkovich@ukr.netНАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ДЕРЖАВНОМУ
РІВНІDIRECTIONS FOR IMPROVEMENT OF
FINANCIAL AND CREDIT GOVERNANCE
OF DEVELOPMENT OF SMALL
ENTERPRISE ON THE STATE LEVELк.е.н., доцент, Львівський
національний аграрний
університетк.е.н., доцент, Львівський
національний аграрний
університет

У статті обґрунтовано необхідність вдосконалення фінансово-кредитного регулювання розвитку малого підприємництва на державному рівні. Розглянуто два основні напрями державної підтримки розвитку малого підприємництва: прямий та непрямий. Аргументовано, що до прямої підтримки належить державне сприяння підприємництву за рахунок бюджетних асигнувань. Роз'яснено, що до непрямой підтримки держави треба віднести покращення доступу підприємств до кредитних ресурсів та удосконалення інфраструктури фінансово-кредитного ринку.

В статті обоснована необхідність совершенствования финансово-кредитного регулирования развития малого предпринимательства на государственном уровне. Рассмотрены два основных направления государственной поддержки развития малого предпринимательства: прямой и косвенный. Аргументировано, что к прямой поддержке относится государственное содействие предпринимательству за счет бюджетных ассигнований. Разъяснено, что к косвенной поддержке государства следует отнести улучшение доступа предприятий к кредитным ресурсам и совершенствование инфраструктуры финансового-кредитного рынка.

The article substantiates the need to improve the financial and credit regulation of small business development at the state level. Two main directions of state support for small business development are considered: direct and indirect ones. It is argued that state support to entrepreneurship at the expense of budget allocations belongs to direct support. It is explained that the improvement of the access of enterprises to credit resources and improvement of the infrastructure of the financial and credit market should be considered as indirect support of the state.

Ключові слова: фінансово-кредитне регулювання, малі підприємства, державна підтримка

Ключевые слова: финансово-кредитное регулирование, малые предприятия, государственная поддержка

Keywords: financial and credit regulation, small enterprises, state support

ВСТУП

Розвиток малого підприємництва має важливе значення для нормального функціонування економіки країни, тому значну роль у процесі його фінансування має відігравати держава. Фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва здійснюється державою для покращення фінансового становища малих підприємств, рівень якого має прямий вплив на розвиток економіки країни. Для цього органи влади покликані розробляти і фінансово забезпечувати програми, проекти та здійснювати заходи за рахунок центрального та місцевих бюджетів, надходжень від приватизації майна, доходів від власної діяльності, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, іноземних інвестицій тощо.

Використання в повній мірі потенційних можливостей розвитку малого підприємництва перетворює його на дієвий механізм розв'язання економічних і соціальних проблем як окремих регіонів, так і країни в цілому. Саме у такому контексті здійснювали дослі-

дження теоретичних та прикладних проблем державного управління розвитком малого підприємництва відомі вітчизняні науковці, серед яких необхідно назвати А. Базиліюк, Г. Білоуса, З. Ватаманюка, Л. Воротіну, А. Гальчинського, Я. Жаліла, Ю. Клочка, Т.В. Кондратюк, В. Кредісова, К. Кривенка, О. Кузьмелю, І. Кузнецову, Д. Ляпіна, В. Ляшенка, О. Мазура, Л. Мартинюка, А. Мельника, О. Микитюк, І. Михасюка, Ю. Палкіна, Є. Панченка, С. Панчишина, Ю. Пахомова, А. Поручника, О. Пересаду, П. Пильнову, Н. Прокоповича, В. Савчука, В. Сизоненка, Т. Смовженко, В. Сорокіну, Л. Хмелевську, М. Чумаченка та ін. Регіональні аспекти розвитку малого підприємництва найбільш детально розглянуті в роботах З. Варналія, С. Демченка, І. Кузнецової, А. Павлюк.

Але з огляду на постійні зміни умов функціонування малих підприємств, впровадження нових підходів до здійснення державного управління та виникнення пов'язаних з ними ускладнень, проблема створення оптимальних умов для подальшого розвитку малого підприємництва залишається гострою та

потребує поглиблених наукових досліджень у цій сфері. Пошук шляхів удосконалення державних фінансових механізмів регулювання малого підприємництва є важливим у контексті підвищення конкурентоспроможності національної економіки України.

МЕТА РОБОТИ полягає у обґрунтуванні шляхів вдосконалення фінансово-кредитного регулювання розвитку малого підприємництва в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є нормативно-правові акти, наукові праці, матеріали періодичних видань та ресурси Internet. При написанні статті використано монографічний та порівняльний методи, які разом з методом абстрагування дозволили зробити узагальнення, здійсненні в процесі наукового дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ

Досвід початківців і підприємців, що вже діють, показав, що 75% їх на перше місце серед інших проблем ставлять дефіцит фінансів. У зв'язку із цим фінансово-кредитне регулювання розвитку підприємств малого бізнесу як базова функція державного управління повинне створити оптимальні умови для ефективного функціонування малих підприємств, спонукати їх до розширеного відтворення, забезпечуючи таким чином розвиток народного господарства України [2]. Важливою складовою такого регулювання розвитку малого підприємництва має стати система його державної підтримки, зміст якої в першу чергу повинен полягати у розробці та забезпеченні виконання загальнодержавних та регіональних програм розвитку малих підприємств.

У загальному вигляді державна підтримка має здійснюватися у двох напрямках. Ведучи мову про пряму підтримку розвитку малого підприємництва з боку держави, варто згадати державне сприяння підприємництву за рахунок бюджетних асигнувань. Для ефективної державної підтримки підприємницьких структур малого бізнесу засобами бюджетної політики доцільно використовувати основні такі механізми як бюджетне кредитування; державне замовлення; бюджетні дотації та субсидії.

Найбільш ефективною формою державної підтримки малого бізнесу можна визнати бюджетне кредитування, яке характерне загальними особливостями надання такого роду послуг – платністю та обов'язковістю повернення, що повинні стимулювати підприємців до ефективного використання запозичених у держави коштів [3]. Але вказані особливості реалізуються лише за певних умов: забезпечення реальної відповідальності підприємців-позичальників; контроль уповноважених органів державної влади за цільовим використанням коштів кредиту; наявність ефективної системи повернення кредитів, тобто забезпечення принципу платності.

Поряд із кредитуванням для підтримки діяльності підприємницьких структур малого бізнесу важливо застосовувати механізм державних замовлень. Державні замовлення доцільно використовувати з метою стимулювання виробництва певного виду продукції, підтримки вітчизняного товаровиробника і, що

найголовніше, стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва, які будуть мати гарантії збуту продукції та фінансування своїх витрат [4]. Стосовно бюджетних дотацій та субсидій, то їх варто використовувати для розвитку малих підприємств у напрямі підвищення їх кадрового, технічного та інформаційного забезпечення.

Таким чином, необхідність забезпечення розвитку малого підприємництва за рахунок бюджетних асигнувань є очевидним способом державного регулювання діяльності підприємств малого бізнесу. Разом з тим, державна підтримка малих підприємств повинна передбачати і пільгове кредитування та часткову компенсацію відсоткових ставок по кредитах.

Застосування зазначеного підходу вимагає обережності та виваженості, адже надання пільгових кредитів, як і будь-яких інших пільг, завжди порушує умови конкуренції на ринку та створює передумови для корупції. Тому фінансова підтримка розвитку малого підприємництва має бути не персонального характеру, а спрямована на сектор в цілому і сфокусована на мультиплікативних схемах часткового забезпечення гарантій під кредитні зобов'язання. Такий підхід дасть змогу уникнути нерівномірного розподілу коштів між суб'єктами господарювання та зловживань у сфері використання кредитних пільг окремим підприємцями.

Поряд із прямою підтримкою розвитку малого підприємництва з боку держави не менш дієвими повинні виступати непрямі способи державного фінансово-кредитного регулювання діяльності малих підприємств, серед яких в першу чергу варто згадати покращення доступу суб'єктів підприємництва до кредитних ресурсів. Важливим кроком держави має бути зосередження зусиль на відновленні довіри вкладників до банківської системи та розблокуванні банківського кредитування.

Необхідно з боку держави здійснювати розробку заходів в рамках спільних консультацій з банківськими установами щодо полегшення доступу малого підприємств до банківського фінансування, зокрема до спеціальних схем кредитування для довгострокового інвестиційного фінансування, включаючи тривалі пільгові періоди, кредитні гарантії у рамках приватно-державних програм, орієнтованих на малий бізнес, і сприятливі правила прийняття заставного забезпечення [8]. У цьому контексті можна і розширювати поінформованість "інвестиційної готовності" підприємств щодо підвищення здатності малих підприємств залучати фінансові кошти.

Цікавою практикою фінансово-кредитної підтримки державою малих підприємств може стати започаткування процедури субсидіювання процентних ставок за кредитами, що надаються на купівлю товарів вітчизняного виробництва [7]. Цим можна домогтися подвійної користі: і сприяння розвитку українських малих підприємств, які отримують додаткові кошти для закупівлі товарів на теренах нашої держави, і підтримки вітчизняного товаровиробника.

Насамкінець варто згадати ще такий напрям державної підтримки малих підприємств як удоскона-

лення інфраструктури фінансово-кредитного ринку [1]. З метою покращення взаємодії малих підприємств та об'єктів фінансово-кредитної інфраструктури з боку держави необхідно вжити заходів щодо забезпечення інформаційної прозорості фінансового ринку, рівноправного доступу учасників до інформаційних потоків на ньому. У зв'язку з цим актуальним є формування єдиного інформаційного простору об'єктів фінансово-кредитної інфраструктури та забезпечення легального та відкритого доступу малих підприємств до нього. Для того, щоб забезпечити доступ до повної і достовірної інформації для підприємств, необхідно розробити інформаційні стандарти, які б відповідали вимогам інформаційного забезпечення, прийнятим на фінансових ринках США та Західної Європи [6].

Необхідним є також забезпечення спрощення доступу малих підприємств до торгів на біржах, створення системи розкриття інформації щодо угод з цінними паперами на біржах [5]. Отримання такої інформації в режимі реального часу дасть змогу малим підприємствам бути залученими до купівлі-продажу цінних паперів та отримання потенційного прибутку від володіння ними.

Поряд із розглянутими напрямами державної фінансово-кредитної підтримки розвитку малого бізнесу потрібно згадати ще низку інших, які, на думку науковців, також заслуговують на увагу. До них варто віднести: забезпечення страхування кредитів малих підприємств; надання фінансової підтримки інноваційної діяльності; компенсацію витрат на інформаційне обслуговування; компенсацію витрат на отримання патентів, захист авторських прав тощо; розвиток бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів з метою зменшення накладних витрат малих підприємств; посилення співпраці з міжнародними організаціями та фондами, що стимулюють розвиток малого бізнесу як з боку банківських установ так і державних регулюючих органів; збільшення суми коштів передбачених у Державному бюджеті на компенсацію відсотків, сплачених малими підприємствами банкам за кредитами, отриманими на інвестиційну діяльність; створення системи стимулів легітимізації тіньових доходів; посилення фінансової складової економічної безпеки вітчизняних підприємств сектора малого підприємництва за рахунок доповнення програм підтримки малого підприємництва розділом та заходами зі зміцнення його фінансової безпеки, а також активізації управлінських функцій регіональних та місцевих органів влади у напрямі формування безпечного підприємницького середовища.

ВИСНОВКИ

За роки незалежності України було здійснено багато спроб сформувати ефективно діючий механізм державної фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва, однак така підтримка на сьогодні залишається більше декларативною, ніж реальною. Потрібно визнати, що сучасний стан фінансування розвитку малого бізнесу в Україні не дає змоги

активно розвиватись малим підприємствам. Основними причинами цьому є нерозвиненість фондового ринку, інфраструктури фінансово-кредитного ринку та цілеспрямованої державної регуляторної політики.

Організація успішного малого бізнесу в нашій країні має базуватися на дієвій фінансово-кредитній підтримці з боку держави, пошуку нових методів фінансування малих підприємств і створення орієнтованої на них фінансової інфраструктури. Це, у свою чергу, дасть можливість підвищити конкурентоспроможність національної економіки України шляхом посилення позицій підприємств на ринку та завоювання ними нових сегментів на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Богун К.В. Організаційно-правове забезпечення фінансової інфраструктури малого підприємництва в Україні / К.В. Богун // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 1(48). – 2010. – С. 269-275.
2. Павлюк Т.І. Тенденції соціально-економічного розвитку : мікро- та макроекономічний аспект / Т.І. Павлюк // Збірник наукових праць ВНАУ Серія: Економічні науки. – №3 (69). – 2012. – С.162-169
3. Пасінович, І.І. Фінансові потоки структурних перетворень та необхідність їх державного регулювання / І.І. Пасінович // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. – 2016. – Том 22 №1. – С. 41-47.
4. Пріоритети підвищення ефективності транскордонного співробітництва та зміцнення конкурентоспроможності підприємництва західних регіонів України / [Васильців Т.Г., Борщевський В.В., Флейчук М.І. та ін.] ; за ред. Т.Г. Васильціва. – Львів : ЛФ НІСД, 2010. – 168 с.
5. Рябченко О.П. Економічні методи державного управління в період реформування економіки / О.П. Рябченко // Вісник Університету внутрішніх справ. Вип.9. – Харків, 2012. – С. 327-334.
6. Сич О.А. Аналіз впливу інституційного середовища на розвиток малого та середнього підприємництва / О.А. Сич, І.І. Нітман // Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал / Чернігів. нац. технол. ун-т. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – № 2 (10). – С.111-118.
7. Смолінська С.Д. Вдосконалення системи підтримки малого підприємництва в Україні / С.Д. Смолінська, О.Д. Гнаткович // Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах євроінтеграції / Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, Львів. – 19-20 жовтня 2007 р. – С. 153-155.
8. Ясіновська І.Ф. Державна регуляторна політика в сфері підприємництва та її вплив на діяльність суб'єктів господарювання / І.Ф. Ясіновська // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – №5(31). – С.312-315.

ВОДОП'ЯН

Максим Вікторович

УДК [620.92:338.45] (447)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ПРОПОЗИЦІЙ З ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯTHEORETIC ASPECTS OF EFFICIENCY DEFINITION OF TECHNICAL
PROPOSALS' IMPLEMENTATION OF ENERGY CONSERVATION

аспірант, Дніпровський
національний університет
імені Олеся Гончара

Стаття присвячена особливостям теоретичних аспектів визначення ефективності впровадження проектів з енергозбереження на засадах теорії альтернативної вартості. Запропоновано розглядати загальну ефективність на основі теорії множин як сукупність складових: технологічної, економічної, соціальної та екологічної.

Статья посвящена особенностям теоретических аспектов определения эффективности внедрения проектов по энергосбережению на основе теории альтернативной стоимости. Предложено рассматривать общую эффективность на основе теории множеств как совокупность составляющих: технологической, экономической, социальной и экологической.

The article is devoted to the peculiarities of theoretical aspects of determination of the efficiency of implementation of energy conservation projects on the principles of the opportunity cost theory. It is proposed to consider the overall efficiency on the basis of the set theory as a complex of components: technological, economic, social and environmental.

Ключові слова: ефективність, альтернативна вартість, критерій, проект

Ключевые слова: эффективность, альтернативная стоимость, критерий, проект

Keywords: efficiency, opportunity cost, criterion, project

ВСТУП

Досягнути кардинальних змін у енергозалежної промисловості України можливо лише при запровадженні прогресивних технологій, що базуються на сучасних досягненнях науки і практики. Питання управління ефективністю проектів з енергозбереження є невід'ємною складовою управління підприємством, діяльність якої має на меті отримання прибутку. Визначення оцінювання ефективності впровадження запропонованих інноваційних технічних рішень на засадах теорії альтернативних витрат. Ще в 1817 р., Давид Рікардо був близьким до розробки концепції альтернативних витрат у такому ж вигляді, проте його принцип мав назву «порівняних переваг» [1], який вважав, що саме через порівнянні переваги виражається ефективність того чи іншого явища. Концепція альтернативних витрат була розроблена в XIX ст. Фрідріхом фон Візером, який створив принцип «імпутації» [2], тобто присвоєння ціни та корисності одного товару іншому за умови, що ці товари економічно пов'язані. Альтернативні витрати – це економічний термін, який визначає втрачений зиск в результаті альтернативного використання певного ресурсу [3]. При цьому величина втраченого зиску визначається як найбільше значення із усіх можливих альтернатив.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні проблемних питань щодо визначення ефективності впровадження проектів з енергозбереження на засадах теорії вартості та теорії множин.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Традиційно під ефективністю розуміють одержання максимальних результатів на одиницю витрат, пов'язаних із виробництвом, або забезпечення мінімізації витрат на одиницю результату, тобто поняття ефективності асоціюють з економічністю (можливістю одержання найбільшого результату з наявних ресурсів) й ототожнюють із показниками, які співвідносять ефект від економічної діяльності з ресурсами (витратами) [4]. На відміну від ефекту, який відображає результат окремих заходів разового або періодичного характеру, економічна ефективність розглядається як результативність економічної діяльності, характеризує відношення отриманого економічного ефекту, результату до витрат факторів виробництва, ресурсів, що зумовили одержання цього результату.

Саме тут стає необхідністю виокремлення певних критеріїв, на основі яких можна оцінювати рівень результативності функціонування систем управління, тобто визначати конкретні критерії ефективності. Отже, ефективність управління можна розглядати як засіб зіставлення поставленої мети з досягнутим результатом – з очікуваним або спланованим (в даному разі ефективність – синонім результативності) [5]. Тому на практиці використовуються два критерії оцінки функціонування апарату управління – ефективність і економічність діяльності на шляху досягнення мети.

При цьому, на наш погляд, критеріями успішності проектів з енергозберігаючих технологій, є: зменшення енерговитрат підприємства ($C_e \rightarrow \min$), збільшення енергоефективності ($GE \rightarrow \max$), збільшення енергобезпеки підприємства ($S_e \rightarrow \max$) [6]. Головний критерій успішності проектів інноваційних енергозберігаючих технологій обирається за допомогою експертної оцінки для кожного підприємства окремо,

залежно від стадії життєвого циклу суб'єкта господарювання.

Існують різні види ефективності (технічна, економічна, соціальна, екологічна тощо), але при оцінюванні доцільності впровадження проектів саме техніко-економічна ефективність має вирішальне значення.

З позиції процесного підходу управління ефективністю загальна ефективність є сукупність складових (множин): технологічна, економічна, соціальна, екологічні складові (рис. 1), що у формалізованому виді можливо описати відповідно до теорії множин (формула 1):

$$GE = E^T \cup E^E \cup E^S \cup E^{Ec} \quad (1)$$

де: GE – загальна ефективність з позиції процесного підходу (множина складових); E^T – технологічна ефективність; E^E – економічна ефективність; E^S – соціальна ефективність; E^{Ec} – екологічна ефективність.

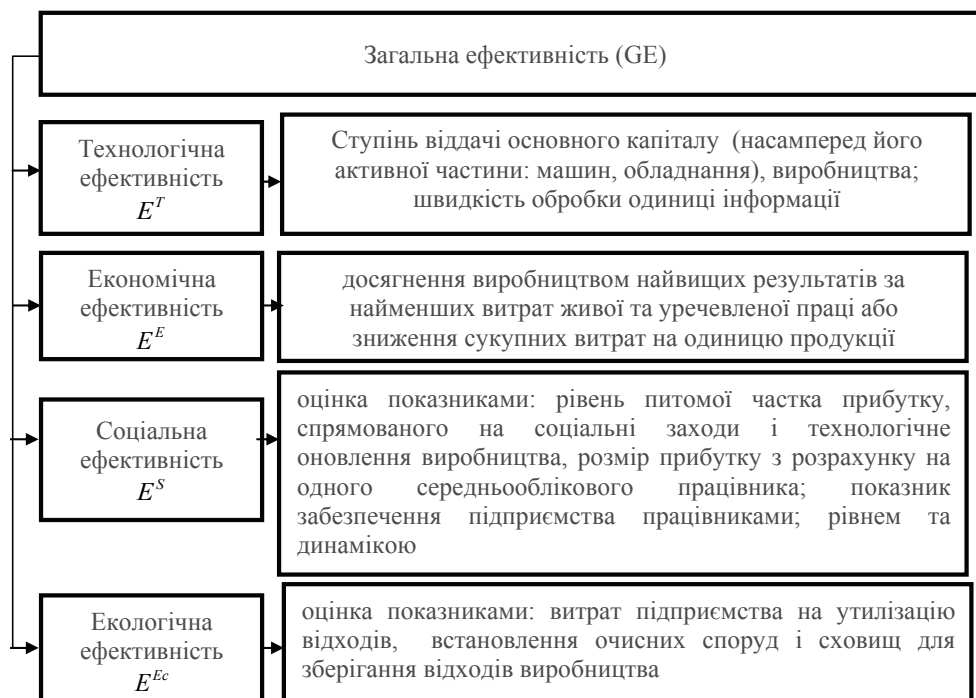

Рис. 1. Загальна ефективність з позиції процесного підходу (множина складових)

При цьому продукція, роботи, послуги повинні відповідати суспільним вимогам, реальному платоспроможному попиту, що є співвідношенням між ціною продукції та його обсягом, який споживачі бажають і можуть купити за такою ціною [7].

ВИСНОВКИ

Для збереження існуючих темпів зниження енергомісткості ВВП (4-6 % щорічно) необхідно терміново задіяти сучасні інноваційні методи оцінювання ефективності проектів з енергозбереження, зокрема технологічний фактор потенціалу енергозбереження. Якщо не вжити кардинальних заходів, спрямованих на подолання відставання показників енергоефектив-

ності економіки України від показників розвинутих країн світу, це значно ускладнить конкурентоспроможність вітчизняного виробництва на світових ринках [8].

Список використаних джерел

1. Рикардо Д. Сочинения./ Д. Рикардо // ЭКСМО. – 2008. – Т. 1, 2. – 840 с.
2. Фридрих Фрайхерр фон Визер (185-1926) // The new Palgrave a Dictionary of Economics / ed. by J. Eatwell, M. Milgate, P. Newman. Перевод А.С. Скоробогатова. – 1987. – 2650 с.

3. Саати Т.Л. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т.Л. Саати. перевод с англ. В.Г. Вачнадзе. – М.: Радио и связь, 1993. – 316 с.

4. Дудукало Г.О. Удосконалення механізму управління підприємством на засадах ефективного використання персоналу / Г.О. Дудукало // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №8 (146). – С. 55-60. [Електронний ресурс] – Режим доступу до журн.: <http://eco-science.net/archive2013/263--8146.html>.

5. Рачинський А.П. Аудит персоналу як технологія забезпечення ефективності системи управління персоналом органів влади: навч.-метод. матеріали / А.П. Рачинський; уклад. Н.А. Коняшина. К., НАДУ. – 2013. – 36 с.

6. Гільорме Т.В. Обґрунтування управлінських рішень щодо запровадження енергозберігаючих проектів на основі використання альтернативних

джерел енергії. / Формування схемних рішень системи акліматизації споруд в робочому середовищі альтернативних джерел енергії: монографія // Габрінець В.О., Накашидзе Л.В., Сокол Г.І., Марченко О.Л., Гільорме Т.В. – Дніпро: ДНУ імені Олеся Гончара, ТОВ «АКЦЕНТ ПП», 2016. – С. 111-149.

7. Економічні потреби та інтереси як рушійні сили розвитку суспільного виробництва. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://konesh.ru/perelik-testovih-pitane-iz-suchasnih-stranica-3.html>

8. Кулибаба С.В. Енергоощадність в Україні та особливості фінансування / С.В. Кулибаба // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.12. – С.184–188.

ВОЛКОВСЬКА

Яна Віталіївна

volkovska_yana@ukr.net

аспірант, Харківський
національний економічний
університет імені С. Кузнеця

УДК 658

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ СТРАТЕГІЧНОЇ КАРТИ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО КОМПЛЕКСУ

STRATEGIC MAP MODEL FORMATION OF THE HOTEL-RESTAURANT COMPLEX ENTERPRISES

Стаття присвячена створенню референтної моделі стратегічної карти на прикладі підприємств готельно-ресторанного комплексу. В статті проаналізовано особливості побудови збалансованої системи показників.

Статья посвящена созданию референтной модели стратегической карты на примере предприятий гостинично-ресторанного комплекса. В статье проанализированы особенности построения сбалансированной системы показателей.

The present article is dedicated to creating of the reference model of the strategic map on the example of enterprises of the hotel-restaurant complex. The features of building of the Balanced ScoreCard are analyzed in the article.

Ключові слова: стратегічна карта, збалансована система показників, стратегічні цілі

Ключевые слова: стратегическая карта, сбалансированная система показателей, стратегические цели

Keywords: strategic map, Balanced ScoreCard, strategic goals

ВСТУП

В умовах трансформаційної економіки стає необхідним постійний аналіз даних для формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення, що є інформаційною базою та основою прийняття управлінських рішень, і збалансована система показників допомагає в цьому. Питаннями побудови збалансованої системи показників займалися такі вчені та економісти-практики, як Р. Каплан, Д. Нортон, Л.М. Малярець, А.В. Штереверя, А.А. Пилипенко та інші, проте невивченим є формування стратегічних цілей та визначення взаємозв'язків між ними, що підтверджує актуальність цього дослідження.

МЕТА РОБОТИ полягає у побудові референтної стратегічної карти бізнес-процесів підприємств готельно-ресторанного комплексу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

При проведенні дослідження використано такі загальнонаукові методи, як аналіз, синтез, групування для виділення стратегічних цілей за перспективами.

РЕЗУЛЬТАТИ

Збалансована система показників, авторами якої є Р. Каплан та Д. Нортон, аналогічно до традиційних систем аналізу, за основу бере фінансові показники, але при цьому акцентує увагу на показниках не фінансового характеру, що забезпечує комплексний (збалансований) підхід до оцінки матеріальних та нематеріальних активів підприємства [1, с. 285]. Як зазначають Малярець Л.М., Штереверя А.В., «основ-

ним призначенням збалансованої системи показників є забезпечення функцій збору, систематизації й аналізу інформації, що є необхідною для ухвалення стратегічних управлінських рішень та посилення стратегії бізнесу, її формалізації, проведення й доведення до кожного співробітника підприємства, забезпечення моніторингу й зворотного зв'язку з метою відстеження й генерації організаційних ініціатив усередині структурних підрозділів» [2, с. 12]. Яремко І.Й., Борщук І.В., Жигало І.І. також відзначають, що збалансована система показників переважно зорієнтована на зростання ринкової вартості капіталу підприємства та формування конкурентоспроможного потенціалу [3, с. 208-209]. Таким чином, перевагою збалансованої системи показників є те, що вона включає як фінансові, так і не фінансові показники та охоплює різні сфери діяльності, комплексно оцінюючи бізнес, тим самим допомагаючи зрозуміти сильні та слабкі сторони, прописати програму подальших дій для підвищення рівня конкурентоспроможності.

Крім того, як зазначають Кизим М.О., Пилипенко А.А., Зінченко В.А., модель збалансованої системи показників - це не просто новий вид оперативної звітності, який лише поєднує в собі фінансові й не фінансові параметри. Так, головною особливістю такої моделі є збалансованість. Обрані чотири перспективи дають повний опис бізнесу. Разом з тим враховується фактор часу, оскільки поточні значення обраних параметрів в значній мірі можуть бути наслідками минулих подій. Також, збалансованість карти визначається тим, що вона орієнтується як на внутрішні, так і на зовнішні аспекти діяльності підприємства. З одного боку враховується те, що слід

підвищувати ефективність функціонування внутрішньогосподарського механізму підприємства. З другого – настільки ж важливими є думки споживачів й встановлені контакти [4, с. 15].

Проте, формування збалансованої системи показників є процесом складним та недешевим, тому для малих і середніх підприємств є, на жаль, економічно недоцільним, адже витрати на організацію не окупляться. Її побудова зазвичай передбачає наступні кроки:

- формулювання основних стратегічних цілей для підприємств готельно-ресторанного комплексу;
- визначення вагомості стратегічних цілей;
- візуалізація стратегічних цілей;
- розробка стратегічної карти готельно-ресторанного комплексу;
- побудова матриці показників, використання яких доцільно для готельно-ресторанних комплексів;

- каскадування ключових показників ефективності.

Слід відмітити, що важливим є формулювання стратегічних цілей і показників не тільки у розрізі перспектив з класичного підходу, запропонованого Р. Капланом та Д. Нортеном, але відносити одразу до того чи іншого центру відповідальності, щоб одразу розуміти, хто є відповідальним за виконання тієї чи іншої цілі, за той чи інший результат тощо. На підставі сформульованих стратегічних цілей можна побудувати стратегічну карту, яка показує причинно-наслідкові зв'язки стратегічних цілей та логічне і чітке розв'язання стратегії готельно-ресторанного комплексу (рис. 1, 2). На її підставі формується у подальшому безпосередньо збалансована система показників.

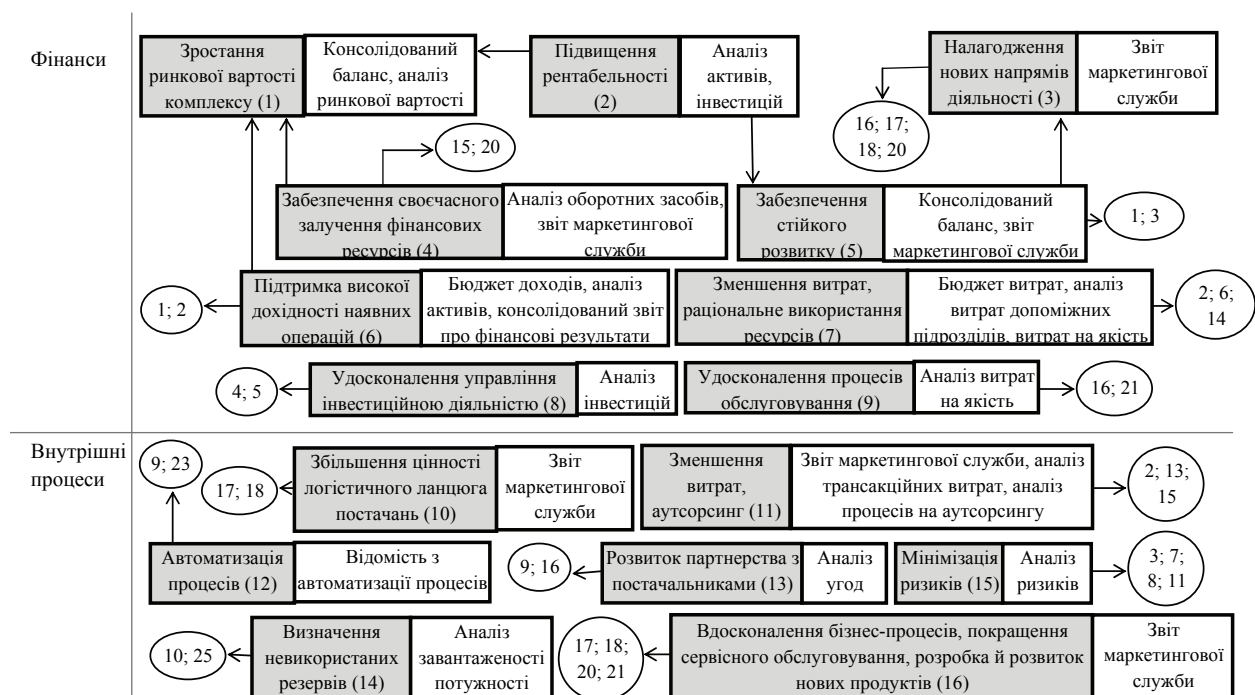

Рис. 1. Референтна модель стратегічної карти підприємств готельно-ресторанного комплексу (за перспективами «ФІНАНСИ» та «ВНУТРІШНІ ПРОЦЕСИ» [розробка автора]

Стратегічна карта є документом, що показує стратегічні цілі комплексу на сьогодні та їх реалізацію. Особливістю побудованої автором стратегічної карти є те, що показуються не тільки стратегічні цілі та їх причинно-наслідкові зв'язки, але і документи/звіти, в яких можна проаналізувати динаміку змін. Це допомагає зрозуміти, де можна побачити результати реалізації стратегії. Слід відзначити, що до стратегії протягом діяльності вносяться зміни, що пояснюється проведенням аналізом збалансованої системи показників. Так, існує наступний зворотній зв'язок. З одного

боку, система управлінського обліку формується на підставі запитів керівництва, їх стратегічних цілей, з іншого боку, інформація управлінського обліку впливає зміни стратегічних рішень, ці зміни призводять до виявлення слабких сторін в існуючій системі управлінського обліку, в результаті чого до неї вносяться відповідні зміни. Тобто у наявності зворотній зв'язок між формуванням стратегічних цілей та системою управлінського обліку, при цьому «посередником» у такому зв'язку виступають ключові показники ефективності.

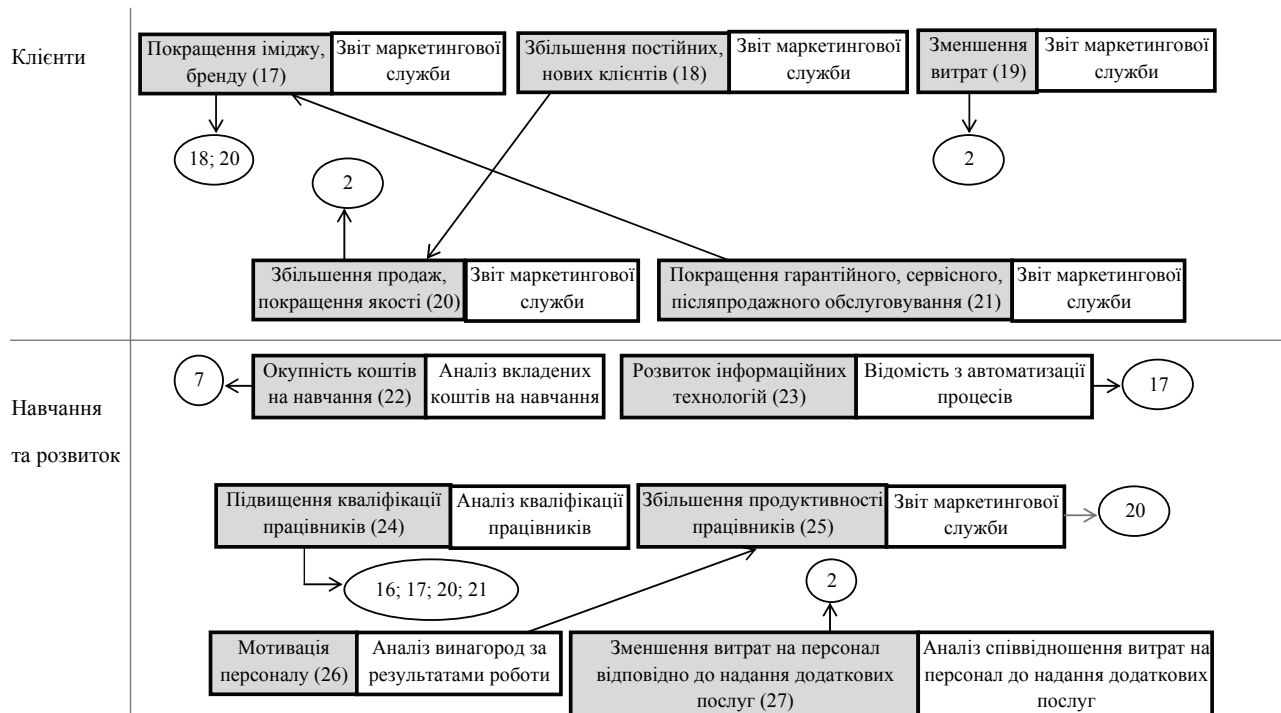

Рис. 2. Референтна модель стратегічної карти бізнес-процесів готельно-ресторанного комплексу (за перспективами «КЛІЄНТИ» та «НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТОК» (розробка автора)

ВИСНОВКИ

Таким чином, за допомогою запропонованої стратегічної карти можна не тільки побачити, які цілі на що впливають, а також в якій управлінській звітності можна знайти інформацію щодо виконання стратегічної цілі, що є відмінністю, адже показується також одночасно як джерела інформації, так і види управлінської звітності, підв'язані під ту чи іншу стратегічну ціль.

Зазначена модель може використовуватися підприємствами готельно-ресторанного комплексу та враховує специфіку індустрії гостинності.

Список використаних джерел

- Каплан Р. Стратегические карты. Трансформация нематериальных активов в материальные результаты / Р. Каплан, Д. Нортон; пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес. – 2005. – 512 с.
- Малярець Л.М. Збалансована система показників і оцінки діяльності підприємства. Наукове видання. – Харків: Вид. ХНЕУ. – 2008. – 188 с.
- Яремко І.Й. Збалансована система показників – інструментарій в управлінні сучасним підприємством / І.Й. Яремко, І.І. Жигало, І.В. Борщук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Випуск 23.13. – С. 203-210.
- Кизим М.О., Пилипенко А.А., Зінченко В.А. Збалансована система показників: монографія. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2007. – 192 с.

БОНДАРЕНКО

Ольга Михайлівна

УДК 657.7:657.447(045)

ІЗМАЙЛОВА

Марія Миколаївна

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АУДИТУ
РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА
ЗАМОВНИКАМИ, ЯК ОБ'ЄКТУ
ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА**

к.е.н., доцент, Національний
авіаційний університет

**METHODOLOGICAL APPROACHES TO
THE AUDIT OF CALCULATIONS WITH
BUYERS AND CUSTOMERS AS A SUBJECT
OF THE CUSTOMER ACTIVITIES OF THE
ENTERPRISE**

студент, Національний
авіаційний університет

У статті досліджено підходи науковців щодо побудови методики аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на авіаційному підприємстві, визначено ключові організаційні моменти контрольної діяльності та основних етапів функціонування системи контролю. Визначені основні процедури аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, порядок проведення аудиторської перевірки.

The article investigates the approaches of scientists to the incentive methods of audit audits with purchases and flushing on an aviation enterprise, identifies the key organizational aspects of control activities and the basis of the functioning of the control system. The basic procedures of audit of settlements with buyers and customers, the procedure of carrying out of an audit are determined.

Ключові слова: аналітичні процедури, альтернативні процедури, покупки, розрахунки, аудиторська перевірка

Keywords: analytical procedures, alternative procedures, purchases, calculations, auditing

ВСТУП

Сучасний стан економіки України характеризується необґрунтованими політичними подіями, некеруванними інфляційними процесами, нестабільністю суспільних зв'язків та іншими несприятливими для розвитку економіки чинниками. Характерними ознаками низької платоспроможності підприємств є не своєчасність погашення дебіторської заборгованості, як об'єкту оборотних активів підприємства, а саме розрахунків з покупцями та замовниками повернення заборгованості в неповному обсязі, що сприяє виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. Важливою передумовою уникнення зазначених проблем є створення належним чином організованої системи внутрішнього контролю та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками. В сучасних умовах операції продажу і розрахунків з покупцями та замовниками потребують все більше уваги до себе, особливо з огляду на те, що саме на їх основі можливе розгортання ланцюгової реакції порушення розрахунково-платіжної дисципліни між підприємствами-продавцями та підприємствами-покупцями чи замовниками, що безумовно, негативно вплине на господарські відносини у цілому. На сьогодні питанням методичних підходів до аудиту розрахунків з покупцями та замовниками приділяється велика увага в працях зарубіжних авторів, таких як Р. Адамса, Е.А. Аренса, Ф.Л. Дефліз, Г.Р.Дженік, Л.Д. Паркер, М.Б. Хірш, а також працях вітчизняних фахівців М.Т. Білухи, М.А. Болюх, Ф.Ф. Бутинця, Ю.А. Вериги, Н.М. Малюги, Є.В. Мниха, В.М. Пархоменко, М.С. Пушкаря, Ю.І. Осадчого, В.Я. Савченко, В.В. Сопко, В.Г. Швеця та ін. Розглядаються операції

продажу і розрахунки з покупцями та замовниками, як процес реалізації продукції, товарів, робіт та послуг підприємств, який характеризується розміром виручки від їх реалізації: кількості, асортименту та якості продукції, що підлягає реалізації, а також рівня реалізаційних цін. Розкриваються методичні підходи до аудиту розрахунків з покупцями та замовниками. Незважаючи на вагомий внесок закордонних та вітчизняних вчених у розвиток аудиту розрахунків з покупцями та замовникам, актуальною залишається проблема методичних підходів саме до аудиту розрахунків з покупцями та замовниками так як зазвичай розглядаються загальні засади аудиту, що не дає повної конкретизації даного питання [2].

Необхідність виділення різних видів аудиторських процедур – аналітичних та альтернативних, використання яких необхідно при аудиторській перевірці, а також визначення порядку проведення аудиторської перевірки розрахунків з покупцями та замовниками на авіаційному підприємстві недостатній рівень теоретичної розробки проблеми обумовлюють актуальність обраної теми.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні напрямків аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, як об'єкту оборотних активів підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та стандарти аудиту.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

В сучасних умовах господарювання не підлягає сумніву питання щодо необхідності надання інформації про операції продажу і розрахунки з покупцями та замовниками, як управлінському складу персоналу підприємства, так і зовнішнім користувачам. Різні форми розрахунків, перетворюють аудит розрахунків із покупцями та замовниками у процес, що вимагає ретельного знання правил ведення фінансового та податкового обліку, уміння коректно оцінити систему взаємодії двох систем відносин клієнта з контрагентами. У разі виникнення порушень, які можуть призвести до перекручувань у звітності, аудит повинен розширити процедури підтвердження фактів діяльності.

Головна мета аудиту розрахунків з покупцями та замовниками – підтвердження сальдових залишків по рахунках бухгалтерського обліку на кінець звітного періоду та звітності.

У своїй книзі Ф.Л. Дефліз, Г.Р. Дженік, В.М. Орейлі, М.Б. Хірш мету аудиту дебіторської заборгованості класифікують за такими параметрами [1, с. 339–340]:

- повнота;
- точність;
- існування (наявність);
- обмеження облікового періоду чи дотримання термінів;
- оцінка;
- права і зобов'язання;
- надання й відображення.

На нашу думку, під час проведення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками необхідно вирішити наступні завдання:

- перевірити обліку розрахунків з покупцями та замовниками;
- перевірити списання дебіторської заборгованості за якою минув строк позовної давності;
- перевірити повноту та правильність розрахунків із покупцями та замовниками;
- встановити реальність існування дебіторської заборгованості;
- перевірити наявність простроченої дебіторської заборгованості;
- перевірити облік розрахунків за претензіями;
- перевірити правильність й обґрунтованість списання дебіторської заборгованості підприємства;
- узагальнити результати аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

Під час проведеного аналізу праць видатних вчених нами було з'ясовано, що більшість аудиторів України вважають, що аудит розрахунків із покупцями та замовниками відбувається у наступній послідовності:

- перевірити наказ «Облікова політика підприємства» щодо особливості ведення на зазначеному підприємстві розрахунків з покупцями та замовниками;
- проведення аудиторської перевірки, а саме: перевірка актів звірення з контрагентами підприємства, проведення вибіркового опитувань, одержання зовнішніх документальних свідчень про можливість

погашення заборгованості покупців, перевірка готівкових та безготівкових форм розрахунків;

- підтвердження достовірності та реальності фінансової звітності.

Крім того, методика аудиту розрахунків із покупцями та замовниками реалізується за допомогою різних аудиторських процедур до яких відносять:

- арифметичну перевірку,
- прийоми документального аналізу,
- звірення синтетичного й аналітичного обліку,
- відстеження облікових записів за кореспондуючими рахунками,
- тестування та підтвердження оборотів і сальдо за рахунками бухгалтерського обліку,
- аналітичні процедури [4].

Так, аналітичні процедури – це оцінка фінансових показників за допомогою вивчення ймовірної залежності між ними, що складаються з оцінок фінансової інформації. При цьому використовують такі основні методи: відсоткові порівняння; коефіцієнтний аналіз фінансового стану підприємства; балансовий метод; регресійний аналіз.

Як зазначає Бутинець Ф.Ф., рамки аналітичних процедур можуть коливатися від простих порівнянь до використання складних моделей за наявності множинних зв'язків та елементів даних [5].

Аналітичні процедури аудитори проводять протягом усього процесу аудиту, що дозволяє підвищити його якість і скоротити витрати праці. У період досліджень їх можна виконувати, поєднуючи з іншими аудиторськими процедурами. Мета аналітичних процедур полягає у наданні аудитору допомоги при плануванні характеру, тимчасових рамок та глибини проведеного аудиту, одержання фактичних даних і перевірки всіх значних відхилень.

Застосування аналітичних процедур повинно бути передбачене при порівнянні сум по рахунках засобів із даними попереднього періоду і даними поточного періоду з метою встановлення відхилень, які виникли по залишках на рахунках засобів [3].

Слід зазначити, що до аналітичних процедур можна віднести:

- вивчення оборотів розрахунків з покупцями та замовниками за період, що перевіряється, задля виявлення критичних даних, які вимагають більш пильної уваги у ході аудиту;
- виявлення аналітичних даних, які необхідно детально перевірити;
- порівняння фактичних показників фінансової звітності із прогнозними показниками, самостійно визначеними аудитором та плановими показниками підприємства, що перевіряється;
- оцінка збутового ризику.

Однак не завжди використання стандартних аудиторських процедур можливо, і тоді передбачається застосування альтернативних аудиторських процедур до яких можна віднести:

- метод «прийняття-відмовлення», коли рівень суттєвості досліджується менш ніж за 100% залишків по рахунках;
- метод обмеження перевірки, коли аудитор досліджує всі значні угоди й аналітичні процедури на визначену дату;

- перевірка договорів, транспортних документів і документів про наступні грошові надходження як засвідчення факту одержання вантажу покупцем.

Альтернативні аудиторські процедури необхідні для одержання доказів про відсутність в аудиторському висновку (звіті) параграфу щодо обмеження обсягу аудиту в тому випадку, якщо спостереження аудитора за інвентаризацією розрахунків неможливо в силу таких факторів.

При перевірці аналітичних рахунків розрахунків з покупцями та замовниками альтернативними процедурами можуть бути перевірки надходжень коштів, документів на відвантаження чи іншої документації для отримання доказів передумови існування і тестування продажів на звітну дату для одержання доказів відносно передумови повноти. При цьому, проводиться звірка розрахунків шляхом надсилання дебіторам витягів з особових рахунків для підтвердження заборгованості чи спростування її. Підприємства-дебітори або підтверджують заборгованість, або повідомляють свої заперечення із зазначенням суми розходжень. Якщо проведені розрахунки відповідають діяльності підприємства, то аудитор організовує їх взаємозвірку через оформлення акта звірки розрахунків. Таким чином, саме взаємозвірка розрахунків дає можливість аудитору підтвердити достовірність і реальність заборгованості покупців та замовників.

Здійснюючи аудиторську перевірку розрахунків з покупцями та замовниками, аудитор повинен звернути увагу на повноту, реальність та правомірність виникнення заборгованості. Проводячи аудит, необхідно брати до уваги можливість існування факту неврахованої заборгованості покупців підприємству.

При перевірці повноти і достовірності розрахунків з покупцями та замовниками аудитором можуть бути виявлені порушення, які класифікують залежно від відхилень від чинного законодавства чи нормативних актів, що визначають організацію і методологію обліку; унаслідок недотримання протягом звітного року прийнятої облікової політики відображення в бухгалтерському обліку окремих господарських операцій та оцінки майна; порушення принципу віднесення доходів і витрат до своїх звітних періодів; унаслідок недотримання тотожності даних аналітичного обліку оборотам та залишкам по рахунках аналітичного обліку.

Порушення достовірності бухгалтерських документів може виникнути в таких випадках: при неправильності оформлення і висновку договорів комісії, договорів постачання товарів; при неправильності оформлення первинної документації (використані бланки неустановленої форми, не заповнені всі необхідні реквізити, використані зайві чиненалежні ревізити); відображення свідомо незаконних за змістом операцій; відображення господарських операцій, що насправді на підприємстві не виконувалися (цілком чи частково); наявність підроблених документів (мате-

ріальна підробка) та документів, що містять свідомо-помилкові дані (інтелектуальна підробка); наявність документів, що містять випадкові помилки.

Під час проведеного дослідження нами було з'ясовано, що бухгалтерські порушення можуть бути двох напрямків:

- помилки у веденні обліку (порушення нормативно-законодавчої бази, як зовнішнього так і внутрішнього напрямку в розрізі виконання умов облікової політики підприємства);

- повторювані помилки (некомпетентність працівників бухгалтерії).

Найбільш поширеною помилкою, що допускається при веденні обліку розрахунків з покупцями та замовниками, є порушення правил складання та оформлення документів. Перевірка дійсності документів сприяє знаходженню підробок. Огляд документів з метою виявлення підробки повинен збігатися у часі з перевіркою дотримання правил складання й оформлення документів. Для її викриття необхідна перевірка відображених у документах операцій по суті, зіставлення різних екземплярів з оригіналом і т.п..

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведення аудиту розрахунків з покупцями і замовниками є встановлення правильності ведення цих розрахунків за відвантажені товарно-матеріальні цінності й надані послуги. Нами були виділені різні види аудиторських процедур (аналітичні та альтернативні), використання яких необхідно при аудиторській перевірці. Аудиторська перевірка складається з окремих послідовних етапів, а отримана в ході перевірки інформація повинна бути задокументована у вигляді робочих документів. Визначено порядок проведення аудиторської перевірки розрахунків з покупцями та замовниками, застосування якої надасть підприємству більш повну та підтверджену інформацію для прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Аудит: навч. посіб. / [С.І. Дерев'янка, Н.П. Кузик, С.О. Олійник та ін.] – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 380 с.
2. Виноградова М.О. Аудит [текст]: навч. посіб. / М.О. Виноградова, Л.І. Жидєєва – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 656 с.
3. Огійчук М.Ф., Новиков І.Т., Рагуліна І.І. Аудит: організація і методика: Навч. посібник – К.: Алтерта, 2010. – 584 с.
4. М.І. Коваль, О.В. Михайленко. Аудит. Організація і методика аудиту: Опорний курс. - Вид. дім "Персонал", 2014. - 222 стр.
5. Бухгалтерський фінансовий облік: за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 6-те вид., допов. і перероб. – Житомир : Рута, 2005. – 756 с.

ОБЕРЕЖНО – ПЛАГІАТ!

Наведемо досить яскравий приклад практично повного переписування статті одного автора іншими.

А саме, стаття автора Головач В.В. «Поняття аудиту» (Аудитор України. – 2012. – № 2. – С. 3-6, Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 2. – С. 53-57) практично повністю переписана «авторами» Душко З.О., Бойко Р.В. у статті «Пошук універсального визначення поняття аудиту» (Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – 2015. – Вип. 48).

Ілюстративно текстові співпадиння наводяться у таблиці (див. додаток).

Як же автору захистити та відновити своє порушене авторське право?

Нагадаємо, що авторське право відповідно до ст. 437 Цивільного кодексу України (надалі - ЦК) виникає з моменту створення твору.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 438 ЦК автору твору належить право вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо Згідно ст. 440 ЦК автору твору належать майнові права на твір, зокрема, виключне право дозволяти використання твору, право перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання. Під використанням твору розуміється, у тому числі, його опублікування (ст. 441 ЦК).

Відповідно до ч. 1 ст. 442 ЦК, твір вважається опублікованим (вищеним у світ), якщо він будь-яким способом повідомлений невизначеному колу осіб, у тому числі виданий, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню, відображений у загальнодоступних електронних системах інформації. Згідно ч. 3 даної статті, ніхто не має права опублікувати твір без згоди автора, крім випадків, встановлених Цивільним кодексом та іншим законом.

Згідно ст. 445 ЦК, автор має право на плату за використання його твору, якщо інше не встановлено Цивільним кодексом та іншим законом.

Відповідно до ст. 448 ЦК, **автор має невідчужуване право на одержання грошової суми у розмірі п'яти відсотків від суми кожного продажу оригіналу худож-**

нього твору чи оригіналу рукопису літературного твору, наступного за відчуженням оригіналу, здійсненим автором. Зазначена сума сплачується продавцем оригіналу твору.

У ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначені **способи захисту авторського права. Найбільш дієвими, на нашу думку, способами є:**

1) звернення до суду з відповідним позовом; сформулювавши одну або декілька з таких позовних вимог:

- визнання або поновлення авторського права,
- припинення дій, що порушують право,
- відшкодування моральної чи матеріальної шкоди, у тому числі, **упущеної вигоди, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсації;**

2) вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;

3) звертатися до власника сайту, на якому розміщений плагіат, через адвоката у порядку, визначеному ст. 52-1 зазначеного Закону.

Ілюстративна таблиця плагіату статті Головача В.В. «Поняття аудиту». *Текстові співпадиння виділені курсивом. Відмінності виділені жирним шрифтом.*

У разі, якщо щодо Вашого твору має місце плагіат, редакція журналу «Економіка. Фінанси. Право» готова допомогти Вам захистити своє порушене право і опублікувати дані про порушення Вашого авторського права.

Матеріал підготувала:

**редактор журналу "Економіка. Фінанси. Право",
юрисконсульт
Анна Туманян**

Таблиця 1

Плагіат: Душко З.О., Бойко Р.В. «Пошук універсального визначення поняття аудиту» (Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. - 2015. - Вип. 48.).	Оригінал: Головач В.В. «Поняття аудиту» (Аудитор України. – 2012. – № 2. – С. 3–6, Бухгалтерський облік і аудит. - 2012. - № 2. - С. 53-57)
1	2
Сама логіка формування понять вимагає, щоб воно було коротким і лаконічним за своїм змістом. Різного роду абстракції, а також доповнення, особливо надмірні зайві уточнення призводять до втрати суті того чи іншого поняття.	Сама логіка формування понять вимагає щоб воно було коротким і лаконічним за своїм змістом. Різного роду абстракції, а також доповнення, особливо надмірні зайві уточнення ведуть до втрати суті того чи іншого поняття.
Якщо брати за основу визначення поняття аудиту як процесу, то отримаємо абсолютно незрозумілу абстракцію для широкого застосування. Сам термін “процес” може характеризувати природні, соціальні, технічні та інші явища. Натомість використання додаткових уточнень у вигляді “висловлення незалежної думки” або “виконання завдань з надання впевненості” в діяльності призводить до однобокого розуміння самої суті аудиту. За приклад можливо взяти визначення аудиту як висловлення незалежної думки або виконання завдань із надання впевненості.	Якщо брати за основу визначення поняття аудиту, як процесу, то отримаємо абсолютно незрозумілу абстракцію для широкого застосування. Сам термін „процес” може характеризувати природні, соціальні, технічні та інші явища. Натомість використання додаткових уточнень у вигляді „висловлення незалежної думки” або „виконання завдань з надання впевненості” в діяльності призводить до однобокого розуміння самої суті аудиту. За приклад можливо взяти визначення аудиту, як висловлення незалежної думки або виконання завдань з надання впевненості.
На перший погляд, якби не існувало посилань на Міжнародні стандарти аудиту, то були б підстави подумати, що розглядається питання стосовно впевненості у завтрашньому дні або в особистих намірах. Такого роду враження складається з приводу висловлення незалежної думки. Без додаткових пояснень одразу виникає питання, а що таке “залежна думка”.	Якби не було посилань на Міжнародні стандарти аудиту (МСА), то можливо на перший погляд було б подумати, що розглядається питання стосовно впевненості у завтрашньому дні або в особистих намірах. Такого роду враження складається з приводу висловлення незалежної думки. Без додаткових пояснень одразу виникає питання, а що таке залежна думка.

1	2
Одразу знайти в МСА відповідь із приводу чого та на яких підставах надається впевненість під час перевірки фінансової звітності не так уже й просто. У МСА 200 “Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту” зазначено, що метою аудиту є підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності. З точки зору МСА 200 такої довіри досягають через висловлення аудитором думки про те, чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосованої концептуальної основи фінансової звітності. При цьому підкреслюється, що така думка висловлюється стосовно того, чи подана фінансова звітність достовірно, в усіх суттєвих аспектах, або чи надає вона правдиву та достовірну інформацію відповідно до концептуальної основи. У подальшому в МСА йде мова про те, що для висловлення зазначеної думки аудитор повинен отримати достатню впевненість. Згідно з вимогами МСА аудиторська думка повинна ґрунтуватися на отриманні достатньої впевненості в тому, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвих викривлень внаслідок шахрайства або помилки. Знайти змістовне та лаконічне поняття аудиту в МСА не так уже й просто. В першу чергу виникає питання щодо суттєвих ознак такого поняття та ключового терміна, за допомогою якого логічно його визначати. В МСА ключовими термінами при розгляді аудиту є “висловлення думки”, “підвищення ступеня довіри”, “надання впевненості” та інші. Само собою зрозуміло, що досить абстрактним та сумнівним буде визначення аудиту за допомогою наведених вище ключових слів. Наприклад, аудит – це висловлення думки, або аудит – це підвищення ступеня впевненості, або аудит – це ступеня довіри або зменшення ризику. В той же час неможливо залишити поза увагою те, що згідно з МСА для проведення аудиту використовуються досить складні аналітичні процедури. Здійснюється збирання, оцінка та використання певних аудиторських доказів. Зокрема, в МСА 200 прямо говориться, що для отримання достатньої впевненості аудитор повинен одержати достатні та прийнятні аудиторські докази з метою зменшення аудиторського ризику до прийнятного рівня. Тобто ризику того, що аудитор висловить не відповідну думку, коли фінансова звітність суттєво викривлена внаслідок шахрайства або помилки. В кінцевому рахунку, якщо більш уважно прочитати МСА, то стає зрозумілим: у них взагалі відсутнє універсальне поняття аудиту. Натомість розглядаються суттєві аспекти складання аудиторського висновку та інших документів за наслідками перевірки фінансової звітності. При цьому використовується термінологія, яку досить складно пристосувати для визначення лаконічного поняття аудиту. Навіть в аспекті МСА все-таки залишається проблемним обмеження поняття аудиту за допомогою наведених вище термінів. У дійсності існує необхідність пошуку іншого більш змістовного терміна. Сам пошук потрібного терміна для визначення поняття аудиту не є складним завданням. Всього-на-всього потрібно звернути увагу на поняття аудиту в першій редакції Закону України “Про аудиторську діяльність”. У цьому Законі існувало наступне поняття аудиту: «аудит - це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам”. У наведеному понятті ключовим є термін “перевірка”. При цьому досить стисло зазначено предмет та мету перевірки.	Одразу знайти в МСА (11) відповідь з приводу чого та на яких підставах надається впевненість при перевірці фінансової звітності не так вже й просто. В МСА 200 „Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до міжнародних стандартів аудиту” зазначено, що метою аудиту є підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності. З точки зору МСА 200 такої довіри досягають через висловлення аудитором думки про те, чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосованої концептуальної основи фінансової звітності. При цьому підкреслюється, що така думка висловлюється стосовно того, чи подана фінансова звітність достовірно, в усіх суттєвих аспектах, або чи надає вона правдиву та достовірну інформацію відповідно до концептуальної основи. В подальшому в МСА йде мова про те, що для висловлення зазначеної думки аудитор повинен отримати достатню впевненість. Згідно вимог МСА аудиторська думка повинна ґрунтуватися на отриманні достатньої впевненості в тому, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвих викривлень внаслідок шахрайства або помилки. Знайти змістовне та лаконічне поняття аудиту в МСА не так вже й просто. В першу чергу виникає питання щодо суттєвих ознак такого поняття та ключового терміна за допомогою якого логічно його визначати. В МСА ключовими термінами при розгляді аудиту є „висловлення думки”, „підвищення ступеня довіри”, „надання впевненості” та інші. Само собою зрозуміло, що досить абстрактним та сумнівним буде визначення аудиту за допомогою наведених вище ключових слів. Наприклад, аудит – це висловлення думки, або аудит – це надання впевненості, або аудит – це підвищення ступеня довіри або зменшення ризику. В той же час неможливо залишити поза увагою те, що згідно МСА для проведення аудиту використовуються досить складні аналітичні процедури. Здійснюється збирання, оцінка та використання певних аудиторських доказів. Зокрема, в МСА 200 прямо говориться, що для отримання достатньої впевненості аудитор повинен одержати достатні та прийнятні аудиторські докази з метою зменшення аудиторського ризику до прийнятного рівня. Тобто, ризику того, що аудитор висловить невідповідну думку, якщо фінансова звітність суттєво викривлена внаслідок шахрайства або помилки. В кінцевому рахунку, якщо більш уважно прочитати МСА, то стає зрозумілим, що в них взагалі відсутнє універсальне поняття аудиту. Натомість розглядаються суттєві аспекти складання аудиторського висновку та інших документів за наслідками перевірки фінансової звітності. При цьому використовується термінологія, яку досить складно пристосувати для визначення лаконічного поняття аудиту. Як не крути, навіть в аспекті МСА все таки залишається проблемним обмеження поняття аудиту за допомогою наведених вище термінів. В дійсності існує необхідність пошуку іншого більш змістовного терміна. Сам пошук потрібного терміна для визначення поняття аудиту не є складним завданням. Всього на всього потрібно звернути увагу на поняття аудиту в першій редакції Закону України „Про аудиторську діяльність” (12). В цьому Законі існувало наступне поняття аудиту: „Аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам”. В наведеному понятті ключовим терміном є термін «перевірка». При цьому досить стисло зазначено предмет та мету перевірки.

1	2
Використання терміна “перевірка” для визначення поняття аудиту цілком відповідає МСА. В правомірності такого підходу не так уже й складно переконатися при більш ґрунтовному ознайомленні з МСА. Зокрема, в МСА 200 розгляд аудиту стосовно висловлення незалежної думки та отримання достатньої впевненості здійснюється як процес виконання цілого комплексу аналогічних процедур у вигляді перевірки фінансової звітності шляхом збору, оцінки та використання аудиторських доказів. У цьому стандарті прямо зазначено, що для отримання достатньої впевненості аудитор повинен одержати достатні та прийнятні аудиторські докази для зменшення аудиторського ризику до прийнятно низького рівня. Тобто ризику того, що аудитор висловить невідповідну думку, якщо фінансова звітність суттєво викривлена внаслідок шахрайства або помилки. Такий підхід стосовно аудиту містять інші МСА, у першу чергу МСА 500 “Аудиторські докази” та МСА 520 “Аналітичні процедури”. Так, у МСА 500 наголошується, що в процесі розробки і виконання аналітичних процедур аудитор зобов’язаний брати до уваги доречність та достовірність інформації, що використовується як аудиторські докази. У свою чергу, в МСА 520 наведена інформація, що у будь-якому разі прийнятність конкретної аналітичної процедури залежатиме від оцінки аудитором того, наскільки ефективною вона буде для виявлення викривлень, яка окремо або разом із іншими викривленнями може призвести до суттєвого викривлення фінансової звітності. Таким чином, процес виконання аудитором аналітичних процедур стосовно фінансової звітності цілком логічно визначити одним терміном “перевірка”. Саме тому цілком справедливим є поява терміна “перевірка” в поясненнях до МСА 500. В цих поясненнях викладено наступне: “перевірка означає вивчення запитів або документів, внутрішніх чи зовнішніх, у паперовій, електронній або іншій формі або фізичний огляд активу. Перевірка записів або документів надає аудиторські докази різних ступенів достовірності залежно від їхнього характеру або джерело отримання”. Водночас у наведених поясненнях термін “перевірка” пропонується вживати у досить вузькому значенні. Серед аудиторських процедур перевірка ставиться в один ряд із повторним обчисленням, спостереженням, зовнішнім підтвердженням, повторним виконанням, запитом та аналітичними процедурами. Тим самим штучно звужено використання терміна “перевірка”. У широкому розумінні перелічені аудиторські процедури цілком логічно вважати перевіркою. У тих же поясненнях термін “перевірка” доцільно замінити на термін “вивчення”. Саме за допомогою цього терміна у поясненнях і визначається таке поняття, як перевірка. Не тільки визначення поняття аудиту з використанням терміна “перевірка” відповідає вимогам МСА. Сама мета перевірки, яка наведена в першій редакції Закону України “Про аудиторську діяльність”, також відповідає МСА. Зазначене також стосується достовірності, повноти та відповідності чинному законодавству фінансової звітності. Що стосується достовірності та відповідності чинно-му законодавству фінансової звітності, то це питання не є дискусійним. Із приводу цього в МСА говориться досить обширно у різних аспектах, що не потребує додаткових роз’яснень. Навіть у нині чинній редакції Закону України “Про аудиторську діяльність” такий підхід при уточненні поняття аудиту залишено без змін. У той же час у нині чинній редакції Закону України “Про аудиторську діяльність” поняття аудиту штучно доповнено додатковими суттєвими ознаками з деякими уточненнями. На сьогодні, у ст. 3 Закону України “Про аудиторську діяльність” викладено наступне:	Використання терміну “перевірка” для визначення поняття аудиту цілком відповідає МСА. В правомірності такого підходу не так вже й складно переконатися при більш ґрунтовному ознайомленні з МСА. Зокрема, в МСА 200 розгляд аудиту стосовно висловлення незалежної думки та отримання достатньої впевненості здійснюється як процес виконання цілого комплексу аналогічних процедур у вигляді перевірки фінансової звітності шляхом збору, оцінки та використання аудиторських доказів. В цьому стандарті прямо зазначено, що для отримання достатньої впевненості аудитор повинен одержати достатні та прийнятні аудиторські докази для зменшення аудиторського ризику до прийнятно низького рівня. Тобто, ризику того, що аудитор висловить невідповідну думку, якщо фінансова звітність суттєво викривлена внаслідок шахрайства або помилки. Такий підхід стосовно аудиту містять інші МСА, в першу чергу МСА 500 “Аудиторські докази” та МСА 520 “Аналітичні процедури”. Так в МСА 500 наголошується на тому, що у процесі розробки і виконання аналітичних процедур аудитор зобов’язаний брати до уваги доречність та достовірність інформації, що використовується як аудиторські докази. В свою чергу, МСА 520 звертає увагу на те, що в будь-якому разі прийнятність конкретної аналітичної процедури залежатиме від оцінки аудитором того, наскільки ефективною вона буде для виявлення викривлень, яка окремо або разом з іншими викривленнями може призвести до суттєвого викривлення фінансової звітності. Таким чином, процес виконання аудитором аналітичних процедур стосовно фінансової звітності цілком логічно визначити одним терміном – “перевірка”. Саме тому цілком справедливим є поява терміну “перевірка” в поясненнях до МСА 500. В цих поясненнях викладено наступне: “Перевірка означає вивчення запитів або документів, внутрішніх чи зовнішніх, у паперовій, електронній або іншій формі або фізичний огляд активу. Перевірка записів або документів надає аудиторські докази різних ступенів достовірності залежно від їхнього характеру або джерело отримання”. В той же час, в наведених поясненнях термін “перевірка” пропонується вживати у досить вузькому значенні. Серед аудиторських процедур перевірка ставиться в один ряд з повторним обчисленням, спостереженням, зовнішнім підтвердженням, повторним виконанням, запитом та аналітичними процедурами. Тим самим штучно звужено використання терміну “перевірка”. В широкому розумінні, перелічені аудиторські процедури цілком логічно вважати перевіркою. У тих же поясненнях термін “перевірка” доцільно замінити на термін “вивчення”. Саме за допомогою цього терміну у поясненнях і визначається таке поняття, як перевірка. Не тільки визначення поняття аудиту з використанням терміну “перевірка” відповідає вимогам МСА. Сама мета перевірки, яка наведена в першій редакції Закону України “Про аудиторську діяльність” також відповідає МСА. Зазначене також стосується достовірності, повноти та відповідності чинному законодавству фінансової звітності. Що стосується достовірності та відповідності чинно-му законодавству фінансової звітності, то це питання не є дискусійним (13-15). З приводу цього в МСА говориться досить обширно в різних аспектах, що не потребує додаткових роз’яснень. Навіть в нині чинній редакції Закону України “Про аудиторську діяльність” такий підхід при уточненні поняття аудиту залишено без змін. В той же час у нині чинній редакції Закону України “Про аудиторську діяльність” поняття аудиту штучно доповнено додатковими суттєвими ознаками з деякими уточненнями. На сьогодні, в ст. 3 Закону України “Про аудиторську діяльність” викладено наступне:

1	2
„аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів” [5]. Само собою зрозуміло: будь-яка перевірка оформляється відповідним документом, що містить певну думку перевіряючого стосовно предмета перевірки. Тому подібного роду уточнення при визначенні суті аудиту є зайвими. З позиції МСА висловлення незалежної думки аудитора не є суттєвою ознакою аудиту, а значною мірою характеризує сам процес аудиту та зміст аудиторського висновку, який містить у собі певну думку аудитора. Якщо звернутися до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, то в концептуальній основі складання та подання фінансових звітів однією з основних якісних характеристик фінансових звітів є повнота. Її сутність у тому, що інформація у фінансових звітах має бути повною в межах суттєвості та витрат, пов'язаних із її отриманням. Натомість у МСА більш суттєвою ознакою аудиту визначено отримання достатньої впевненості в тому, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвих викривлень внаслідок шахрайства або помилки. Саме таку вимогу стосовно мети аудиту та аудиторської думки містить МСА 200. Серед цілей аудиту цей МСА також називає підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності. Якщо бути послідовними, то виникає питання щодо необхідності доповнення поняття аудиту не тільки такою ознакою, як висловлення незалежної думки аудитора, а також ознаками щодо отримання достатньої впевненості та підвищення ступеня довіри до фінансової звітності. Зрозуміло, що за наявності перелічених ознак поняття аудиту просто втратить свою сутність. Окрім того, в останній редакції Закону України „Про аудиторську діяльність” зник термін „повнота”. Його замінили уточненням того, що фінансова звітність повинна в усіх суттєвих аспектах відповідати вимогам законів України, положенням (стандартам) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно з вимогами користувачів. Наявність у фінансовій звітності всіх суттєвих аспектів і свідчить про її повноту. Пристосовувати зайвий раз поняття аудиту до термінології МСА немає ніякої потреби. Такі уточнення доцільно робити при викладенні порядку проведення аудиторської перевірки та визначенні змісту аудиторського висновку. В останній редакції Закону України „Про аудиторську діяльність” всетаки вживається термін „повнота”, але в іншій статті, в якій йде мова стосовно обов'язкового проведення аудиту. Зазначений термін у такому контексті вживається в цілому ряді законів та нормативно-правових актів. Зокрема, у Господарському кодексі України (ст. 90), Законі України „Про господарські товариства” (ст. 18), Законі України „Про акціонерні товариства” (ст. 75) та ін. У Законі України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” також йде мова стосовно такого принципу бухгалтерського обліку та фінансової звітності, як повне висвітлення. Правда, сам зміст повного висвітлення має модифікований вигляд у порівнянні з концептуальною основою складання та подання фінансових звітів. Хоча значною мірою наведені тлумачення співпадають. Досить показовим є той факт, що у Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (далі П(С)БО) водночас вживаються обидва терміни. Коли визначається мета складання фінансової звітності, звертається увага на її повноту. Натомість стосовно принципів підготовки фінансової звітності вживається термін „повнота висвітлення”.	„Аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів”. Само собою зрозуміло, що будь-яка перевірка оформляється відповідним документом, який містить певну думку перевіряючого стосовно предмету перевірки. Тому подібного роду уточнення при визначенні суті аудиту є зайвими. З позиції МСА висловлення незалежної думки аудитора не є суттєвою ознакою аудиту, а в значній мірі характеризує сам процес аудиту та зміст аудиторського висновку, який містить в собі певну думку аудитора. Натомість в МСА більш суттєвою ознакою аудиту визначено отримання достатньої впевненості у тому, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвих викривлень внаслідок шахрайства або помилки. Саме таку вимогу стосовно мети аудиту та аудиторської думки містить МСА 200. Серед мети аудиту цей МСА також називає підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності. Якщо бути послідовним, то виникає питання щодо необхідності доповнення поняття аудиту не тільки такою ознакою, як висловлення незалежної думки аудитора, а також ознаками щодо отримання достатньої впевненості та підвищення ступеня довіри до фінансової звітності. Зрозуміло, що за наявності перелічених ознак поняття аудиту просто втратить свою сутність. Окрім того, поняття аудиту в останній редакції Закону України „Про аудиторську діяльність” зник термін „повнота”. Його замінили уточненням того, що фінансова звітність повинна в усіх суттєвих аспектах відповідати вимогам законів України, положенням (стандартам) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів. Наявність у фінансовій звітності усіх суттєвих аспектів і свідчить про її повноту. Пристосовувати зайвий раз поняття аудиту до термінології МСА не має ніякої потреби. Такі уточнення доцільно робити при викладенні порядку проведення аудиторської перевірки та визначенні змісту аудиторського висновку. Як не дивно, а в останній редакції Закону України „Про аудиторську діяльність” все таки вживається термін „повнота”, але в іншій статті, в якій йде мова стосовно обов'язкового проведення аудиту. Зазначений термін в такому контексті вживається в цілому ряді законів та нормативно-правових актів. Зокрема, в Господарському кодексі України (ст. 90), Законі України „Про господарські товариства” (ст. 18), Законі України „Про акціонерні товариства” (ст. 75) та інших (16-18). Якщо звернутися до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку то в концептуальній основі складання та подання фінансових звітів однією з основних якісних характеристик фінансових звітів є повнота. Її сутність полягає в тому, що інформація у фінансових звітах має бути повною в межах суттєвості та витрат, пов'язаних з її отриманням (19). В Законі України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” також йде мова стосовно такого принципу бухгалтерського обліку та фінансової звітності, як повне висвітлення. Правда, сам зміст повного висвітлення має модифікований вигляд у порівнянні з концептуальною основою складання та подання фінансових звітів. Хоча, в значній мірі наведені тлумачення співпадають (20). Досить показовим є той факт, що в П(С)БО 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності” одночасно вживаються обидва терміни. Коли визначається мета складання фінансової звітності звертається увага на її повноту. Натомість, стосовно принципів підготовки фінансової звітності вживається термін „повнота висвітлення” (21).

1	2
З наведеного вище можна зробити висновок, що повнота фінансової звітності становить одну з основних якісних характеристик та принципів підготовки фінансової звітності. Залишити цей принцип поза увагою або оминути його під час визначення поняття аудиту є абсолютно недоречним. Після ознайомлення з наведеними нормативно-правовими документами стає зрозумілим, що в останній редакції Закону України “Про аудиторську діяльність” у понятті аудиту замінили терміном “повнота” на його визначення у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та не у повному обсязі. Подібним чином з’явився у Законі України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” штучно сконструйований термін “повнота висвітлення”. Під час застосування цього терміна залишається незрозумілим, чим відрізняється термін “повнота” від терміна “повнота висвітлення”. Це не що інше, як масло масляне, саме тому в П(С)БО вживають термін “повнота”, а також “повноту висвітлення”. Характерно, що такі якісні характеристики бухгалтерського обліку і фінансової звітності, як достовірність, повнота і відповідність законодавству, застосовуються в багатьох країнах світу протягом тривалого часу. У радянському бухгалтерському обліку та обліку інших соціалістичних країн наведеним поняттям також залишали відповідне місце. В кінцевому рахунку виникає питання, чому за таких обставин окремі фахівці вносять суперечливі та неузгоджені тлумачення у нормативно-правові акти. Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Вся проблема полягає у тому, що спроби винайти якусь новизну і бути оригінальним із наукових праць необґрунтовано переносяться у нормативно-правові акти. В результаті втрачається не тільки узгодженість та стабільність у застосуванні різного роду термінів і понять, а зводиться нанівець ефективність самих нормативно-правових актів. Не став винятком у цьому відношенні і Закон України “Про аудиторську діяльність”. Окрім поняття аудиту, критичної оцінки потребують й інші норми. Будемо плекати надію, що вагоме слово з цієї проблематики скажуть не тільки вчені, а також практикуючі аудитори. В якості підсумку нашої публікації зазначимо, що поняття аудиту, яке міститься в першій редакції Закону України “Про аудиторську діяльність”, повністю відповідає МСА і не потребує зайвих уточнень. Подібні уточнення тільки вносять плутанину в розуміння суті аудиту. Ототожнюють поняття аудиту як перевірки з порядком проведення такої перевірки. Якщо бути більш точним, то з окремими аспектами перевірки фінансової звітності аудитором. У зв’язку з цим приведення Закону України “Про аудиторську діяльність” у належний стан є актуальним завданням сьогодення.	З наведених вище нормативно-правових актів вбачається, що повнота фінансової звітності становить одну із основних якісних характеристик та принципів підготовки фінансової звітності. Залишити цей принцип поза увагою або оминути його при визначення поняття аудиту є абсолютно недоречним. Після ознайомлення з наведеними нормативно-правовими документами стає зрозумілим, що в останній редакції Закону України “Про аудиторську діяльність” в понятті аудиту замінили терміном “повнота” на його визначення в Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку і то не в повному обсязі. Зробили на всяк випадок з метою оригінальності. Подібним чином, з’явився в Законі України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність” штучно сконструйований термін “повнота висвітлення”. При застосуванні цього терміну залишається незрозумілим чим відрізняється термін “повнота” від терміну “повнота висвітлення”. Це не що інше, як масло масляне, саме тому, в П(С)БО 1 в одному місці вживають термін “повнота”, а в іншому йде мова про “повноту висвітлення”. Характерно, що такі якісні характеристики бухгалтерського обліку і фінансової звітності, як достовірність, повнота і відповідність законодавству застосовуються в багатьох країнах світу протягом тривалого часу. В радянському бухгалтерському обліку та обліку інших соціалістичних країн наведені поняття також залишали відповідне місце. В кінцевому рахунку виникає питання чому за таких обставин окремі фахівці вносять суперечливі та неузгоджені тлумачення в нормативно-правові акти. Вся проблема полягає в тому, що спроби винайти якусь новизну і бути оригінальним з наукових праць необґрунтовано переносяться в нормативно-правові акти. В результаті втрачається не тільки узгодженість та стабільність в застосуванні різного роду термінів і понять, а зводиться нанівець ефективність самих нормативно-правових актів. Не став винятком у цьому відношенні і Закон України “Про аудиторську діяльність”. Окрім поняття аудиту критичної оцінки потребують інші норми. Будемо плекати надію, що вагоме слово з цієї проблематики скажуть не тільки вчені, а також практикуючі аудитори. В якості підсумку нашої публікації зазначимо, що поняття аудиту, яке міститься в першій редакції Закону України “Про аудиторську діяльність” повністю відповідає МСА і не потребує зайвих уточнень. Такі уточнення тільки вносять плутанину в розуміння суті аудиту. Ототожнюють поняття аудиту як перевірки з порядком проведення такої перевірки. Якщо бути більш точним, то з окремими аспектами перевірки фінансової звітності аудитором. У зв’язку з цим приведення Закону України “Про аудиторську діяльність” в належний стан є актуальним завданням сьогодення.

ЯК ОРЕНДАРЮ ЗАХИСТИТИ В СУДІ ПРАВО НА ПОНОВЛЕННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ?

Як захистити переважне право орендаря на поновлення договору оренди земельної ділянки у разі ухилення орендодавця – ради від укладення додаткової угоди? Які способи захисту мають бути застосовані?

Є досить поширеною ситуація, коли орендар після закінчення строку договору оренди продовжує користуватися земельною ділянкою та сплачувати орендну плату, а також робить всі залежні від нього дії для пролонгації договору: направляє клопотання до ради, розробляє технічну документацію на відновлення меж земельної ділянки в натурі, тощо. Законом України «Про оренду землі» встановлюється місячний термін для розгляду орендодавцем листа-повідомлення з проектом додаткової угоди та реагування на це повідомлення (ч. 5 ст. 33 Закону «Про оренду землі»). Проте нерідко виникають ситуації, коли місцева рада пропускає термін для відповіді, а через деякий час заявляє вимоги орендарю щодо звільнення останнім земельної ділянки.

Відповідно до ч. 1 ст. 33 Закону України «Про оренду землі» «орендар, який належно виконував обов'язки за умовами договору, має переважне право перед іншими особами на укладення договору оренди землі на новий строк (поновлення договору оренди землі)».

Відповідно до ч. 6 ст. 33, «у разі якщо орендар продовжує користуватися земельною ділянкою після закінчення строку договору оренди і за відсутності протягом одного місяця після закінчення строку договору листа-повідомлення орендодавця про заперечення у поновленні договору оренди землі такий договір **вважається поновленим** на той самий строк і на тих самих умовах, які були передбачені договором».

Якщо договір оренди «вважається» поновленим, не зовсім зрозумілим є припис тієї ж ч. 6 ст. 33 Закону про те, що «у цьому випадку укладання додаткової угоди про поновлення договору оренди землі здійснюється із:

- власником земельної ділянки (щодо земель приватної власності);
- уповноваженим керівником органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування без прийняття рішення органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування про поновлення договору

оренди землі (щодо земель державної або комунальної власності)».

Справді, в укладенні такої угоди немає необхідності, оскільки договір вважається поновленим **на тих же самих умовах**.

Отже, основним проблемним питанням є наступне: які способи захисту мають бути застосовані для захисту права орендаря на поновлення договору.

Виходячи з аналізу судової практики, зазвичай орендодавці звертаються до суду з такими позовними вимогами: визнати укладеним договір про поновлення договору оренди земельної ділянки, або визнати договір оренди земельної ділянки поновленим та зобов'язати раду погодити договір про поновлення договору оренди земельної ділянки.

Наріжним каменем даної ситуації є те, що ні у ст. 16 Цивільного кодексу, ні у ст. 152 Земельного кодексу не передбачено такого способу захисту прав, як «визнання договору укладеним». На підставі цього суди касаційної інстанції практично у кожному випадку приймають рішення не на користь орендаря. Логіка, за якою касаційні суди обмежують коло способів судового захисту лише до тих, які чітко визначені в законодавстві, не є зрозумілою. Тим більше, що статтею 16 Цивільного кодексу передбачений такий спосіб захисту, як «зміна правовідношення». Отже, потрібно визначити, яким же чином захистити права орендаря у межах «законних» способів захисту.

1. Перший варіант вирішення даного питання – **вимагати з відповідної ради виконання її обов'язку** щодо підписання додаткової угоди, як такого, що виник на підставі норми закону (ст. 33 Закону «Про оренду землі»).

2. Другий варіант – **визнати право оренди** як таке, що виникло на підставі:

- 1) договору оренди, вже укладеного з радою;
- 2) норми закону (ст. 33 Закону «Про оренду землі»), яка визнає договір оренди поновленим на той самий строк і на тих самих умовах у разі відсутності заперечення орендодавця протягом місяця.

Матеріал підготувала:

*редактор журналу "Економіка. Фінанси. Право",
юрисконсульт
Анна Туманян*

УХИЛЕННЯ ВЛАСНИКІВ ВІД РЕЄСТРАЦІЇ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЛІ: ЯК ОБІЙТИ ЗАКОНОДАВСТВО

Досить цікавою є судова практика з приводу ухилення сторін від реєстрації договору оренди земельної ділянки. Ст. 18 Закону України "Про оренду землі" року визначає, що договір оренди землі набирає чинності після його дер-жавної реєстрації. Тоді питання, а що робити у випадку, якщо потенційний орендодавець забере свою заяву про реєстрацію договору оренди, після того, як потенційним орендарем уже були здійснені всі підготовчі заходи щодо укладення такого договору, які коштують чимало.

Зокрема, у постанові Харківського окружного адміністративного суду від 18 серпня 2010 р. по справі за позовом до філії Центру ДЗК про зобов'язання зареєструвати договори оренди землі (всього 6 договорів) з громадянами-власниками земельних ділянок. Щодо суті справи, потенційний орендар, агрохолдингова компанія, домовився з близько 40 власниками земельних ділянок про оренду. Відтак, вже на стадії реєстрації такого договору 6 осіб відкликали свої заяви. Суд відмовив у задоволенні позовних вимог, оскільки реєстрація договорів оренди відбувалася без згоди власників земельних ділянок.

На наш погляд, у вищезазначеній та аналогічній справах допускається неправильне трактування положень законодавства.

Так, Закон України «Про оренду землі», який встановив правила щодо оформлення договору оренди, був прийнятий 6 жовтня 1998 р. до чинного Циві-

льного кодексу, а саме, 1998 р.. На той час діяв ще Цивільний кодекс УРСР 1963 р.. Відповідно до ст. 16 закону «договір оренди земельної ділянки набирає чинності після досягнення домовленості з усіх істотних умов, підписання його сторонами і державної реєстрації». Відповідно до ст. 18 «укладений договір оренди земельної ділянки підлягає державній реєстрації». Закон «Про оренду землі» явно розрізняє моменти укладення договору та набрання ним чинності, що ставить під питання роль державної реєстрації такого договору. Цивільний кодекс УРСР 1963 р. не передбачав такої форми договору, як державна реєстрація. Відповідно до ч. 4 ст. 15 Закону «у разі згоди орендодавця надати земельну ділянку в оренду сторони укладають договір, в якому обумовлюють істотні та інші умови оренди землі».

Отже, робимо висновок про те, що укладення договору означало просто підписання його тексту, тобто досягнення домовленості щодо істотних умов, а вже потім «укладений, але не чинний» договір вступав у силу після його державної реєстрації. Таке тлумачення законодавства можна використати і в судовому розгляді.

Матеріал підготувала:

*редактор журналу "Економіка. Фінанси. Право",
юрисконсульт
Анна Туманян*